بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: د تصدۍ اقتصاد

څانګه: بانکداري، محاسبه او د تجارت اقتصاد

راټولونکی: نصیر احمد " سخي"

ژباړن: روح الله عزتمل

د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزایي د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- شیرآقا صنعت یار
- عبدالجمیل ممتاز

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول: محمد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: عبدالله شاهي

چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال

تیراژ: ۶۰۰۰ توکه

چاپ ځل: لومړی

وېب پاڼه: www.dmtvet.gov.af

برېښنالیک: info@dmtvet.gov.af

کډ ISBN: ۹۷۸-۹۹۳۶-۳۰-۰۸۰-٤

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې   هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو

ور سره عرب، ګوجر دي   پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي   لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به   لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مو دی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت پیغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلي دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هیواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طی کوي او د یوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انســان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انســاني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه ســوکاله ژوند د اســبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

لــه همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انســان نقــش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کېږي او نه هم منقطع کېږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اســلامي ارزښــتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانســتان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ســتر او ســپېڅلي هدف ته د رســېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیســتی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داســې اســاس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نســل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحیې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه اســتادان او مربیون باید په بشــپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو متو، ویښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصــاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، ســموونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیــر کــې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرســتو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیــاوړو اســتادانو څخه رجامندانه هیله کوم چې د دې نصــاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او وياړمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـــړ لیـــــک

څپرکي	سرلیکونه	مخ
لومړی	اصطلاحات او مفاهیم	۱
دویم	عمومیات	۹
دریم	تولید	۱۹
څلورم	د تصدي پلان جوړول	۲۷
پنځم	د تولیدوونکي د انتخاب نظریه	۳۳
شپږم	لګښتونه	۴۱
اووم	د تولید د لاملونو بازارونه	۵۱
اتم	استهلاک	۶۳
نهم	تمویل	۷۱
لسم	بازار موندنه (مارکیټنګ)	۷۷
سرچینې او اخځلیکونه		۸۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

د دې کتاب د وړاندې کولو هدف دا دی ترڅو زده کوونکي د یوې بنسټیزې او مهمې څانګې په توګه د اقتصاد علم وپیژني او همداراز د اقتصاد په اساساتو او اصولو وپوهیږي، له بلې خوا د اقتصاد د هغو اصولو په پلي کولو کې چې د تصمیم نیولو او د تولید د مدیریت لپاره ورڅخه ګټه اخیستل کیږي، وتوانیږي.

لکــه څرنګه چې اقتصاد په دوه کوچنیو او لویو څانګو ویشــل شــوی ، کوچنــی اقتصاد، د اقتصادي واحدونو کړنلاره تربحث او څیړنې لاندې نیسي، چې دغه واحدونه عبارت دي له مصرف کوونکو، کاریګرو، سرمایــه لرونکــو، تصدي، د ځمکو مالکان او شرکت لرونکي او ســوداګر. په حقیقــت کې هرڅوك چې په اقتصاد کې رول ولوبوي، کوچنی اقتصاد بیانوي.

دا چــې تصدۍ او موسســات څرنګــه تصمیم نیسي ترڅو خپلې ګټې لوړې کچې ته ورســوي، څومره کارګرانــو او سرمایــې ته اړتیا لري او یا دا چې هــر کارګر په څومره تنخوا کار کوي، کوچنی اقتصاد به یې ارزونه وکړي.

د اقتصاد نړیوالې کچې ته په پاملرنې سره، آزاد بازار ته او همداراز اقتصادي سیستم ته زموږ د هیواد رسیدل دې ته اړتیا لري ترڅو د لاسته ته راغلو چانسونو څخه ګټه پورته کړو او د نړیوالو اقتصادي اصولو څخه په ګټې اخیستنې سره خپل اقتصاد پیاوړی کړو.

لکه څرنګه چې زموږ بحث هم کوچنی اقتصاد دی او د توکواو خدماتو د تولید پورې اړه لري نو ځکه د اقتصاد مهم محور چې د تصدي اقتصاد دی وړاندې کوو.

په عمومي ډول په کې کتاب کې راټول شوي مطالب په لسوفصلونو کې ترتیب شوي چې لومړی فصل یې مفاهیم او اوصطلاحات دي ، دوهم فصل په عمومي ډول ماهیت، اصول، د اقتصاد د علم تاریخ او موضوع ، په دریم فصل کې د تولید په اړه مفاهیم، تولید ترکیب او د تولید لاملونه، په څلورم فصل کې د تصدۍ پلان جوړونــه او د هغــې رول او اهمیت، په پنځم فصل کې د تولید اندازه او د تولید کوونکي انتخاب، په شــپږم فصل کې مصارف او ډولونه یې، په اوم فصل کې د تولید دلاملونو بازارونه، په اتم فصل کې اســتهلاك او د هغه ډولونه، په نهم فصل کې د سرمایې چمتو کول او د تمویل طریقه او په لسم فصل کې بازار موندنه او په تصدیو کې د هغه رول او اهمیت بیانیږي.

په دې کتاب کې کوښښ شوی ترڅو د اوسني ښوونیز سیستم اړتیاوو ته په کتوسره مهم او بنسټیز موضوعات په ساده او لنډ ډول بیان شي او هرفصل یې په پنځه برخو، ټولیز هدف، ښوونیز هدف، د فصل منځپانګه، د مطالبو خلاصه او همدارنګه وروستۍ پوښتنې دي چې د محصلینو د ښې مطالعې او څیړونې وړ وګرځي.

امید دی چې په دغه کتاب کې ذکر شــوي مطالب د لوســتون**کو د پام وړ وګرځي او ورڅخه ســالمه** ګټه واخلي.

په درناوي

نصیر احمد سخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ټولیزه موخه:

د دغه کتاب له بشپړولو سره د تصدۍ د اقتصاد له اصطلاحاتو او مفاهیمو، د تولید اړوند مفاهیمو او په تصدۍ کې د پلانګذارۍ مسایلو سره آشنایي ترلاسه کوئ. همدارنګه د استهلاک پر لارو چارو او د لازمو اطلاعاتو پر تمویل باندې پوهېږئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

اصطلاحات او مفاهیم

ټولیزه موخه:

د تصدۍ د اقتصاد له بنسټیزو مفاهیمو او اصطلاحاتو سره آشنايي.

د زده کړې موخې: محصلین د دې څپرکې په پای کې باید لاندې موضوعات تعریف کړای شي:

- ارزښت، بازار، پیسې او توکي.
- پیسې، مزد، د سرچینو تخصیص.
- سوداګریزې نښې، قیمت، اقتصاد.
- پانګه، اخستونکي او د دې څپرکي شامل ټول اصطلاحات.

د هر علم په لومړنیو او بنسټیزو اصطلاحاتو باندې پوهیدل زمونږ سره مرسته کوي ترڅو په موضوع ښه وپوهیږو او په ښه توګه ورڅخه کټه تر لاسه کړو.

په دې څپرکي کې د دې کتاب له ټولیزې پوهنې سره چې د کتاب د راتلونکو څپرکیو ټولیز محور بلل کیږي، آشنايي پیدا کوو.

ارزښت Value

ارزښت د هغه اهمیت څخه عبارت دی چې څوک ورته د ځانګړي خدمت په بدل کې قایل وي.

له یوې خوا توکي ارزښت لري ځکه د استفادې وړ دي، چې دې ارزښت ته د ګټې اخیستنې ارزښت ویل کیږي او له بلې خوا توکي یا جنسونه د تبادلې وړ دي، چې مبادلوي ارزښت ورته ویل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بازار Market

هغه ځای چې عرضه کوونکي او اخسـیتونکي په منظم ډول جنسـونه تبادله کوي او په ګډه معاملې کوي او همداراز یو د بل له احواله ښه خبرېږي، له بازار څخه عبارت دی.

پـه بازار کې امکان لري چې خرڅوونکي او اخیسـتونکي په مسـتقیم ډول یو له بل سره ونه ګوري او د جنسونو اخیستل او خرڅول د تلیفون، انټرنیټ او فکس له لارې هم سرته ورسوي.

پیسې Money

هر هغه شــی چې په یوه سیمه کې په عمومي ډول راکړه ورکړه ولري او د جنسونو د ورکولو په مقابل کې په عمومي ډول ومنل شي، له پیسو څخه عبارت دی.

یا په بل عبارت د جنسونو د ورکولو په مقابل کې عمومي وسیلې ته پیسې ویل کیږي.

د اقتصاد له پلوه او همداراز د اقتصادي چارو د کارپوهانو په باور په یوه ټاکلي چاپېریال کې د یوه ټولنیز محصول د ورکولو په مقابل کې رسمي وسیلې ته پیسې ویل کیږي.

یاپه بل عبارت: پیسـې هغې رسـمي وسـیلې ته ویل کیږي چې د وګړو د کار په مقابل کې د هغې په واسطه په یوه ټولنیز محصول باندې بشپړ قدرت، ملکیت او یا تصرف رامنځته شي.

له حقوقي پلوه پیسې د راکړې ورکړې وسیله ده چې د دولت لخوا تثبیت او اعلانیږي.

د دې لپاره چې له پیسـو څخه په ښه توګه ګټه واخیستل شي؛ نو باید ثابت قیمت ولري او په اسانۍ سره انتقال او وویشل شي.

توکي Material

توکي او اضافي توکي چې د جنسونو په جوړولو کې ورڅخه کار اخیستل کیږي، توکي ګڼل کیږي.

د مزد کم حد Minimum wage

د قانون په چوکاټ کې یوه کارګر ته کم څېز ورکولو ته حداقل مزد وایي، چې په عمومي ډول د یو ساعت کار په مقابل کې ورکړل شي.

سرانه Per capita

دغه لغت په عمومي ډول ترلاسه کولو، تولید، لګښت او په همدې شکل نورو ته ویل کیږي.

د اندیښنې وړ توکي Perishable goods

هغه توکو ته ویل کیږي، چې له منځه تلونکي وي او باید ژر لګښـت شي. د بېلګې په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هګۍ، کبان، میوې، شیدې او داسې نور.

د سرچینو ځانګړي کول Resource allocation

د تولیـد د لاملونو تقسـیم (په کاري قوت او سرمایې بانـدې) د تولید په بېلابېلو برخو باندې، د تولید د لاملونو کموالی د دې لامل ګرځي ترڅو سرچینې په ښــه توګه ځانګړې شي ترڅو د تولید قوت له ضایع کېدو وژغورل شي.

اقتصادي او خدمتي عمر

د اقتصادي نظره د کالیو او ماشین آلاتو څخه د استفادې وخت سپما ته نږدېوالی لري.

تخصصي کول Specialization

پــه بېلابېلو مرحلو کې د کارکوونکو لخوا د کار آســانه کولــو فعالیت یا تولید ته تخصصي کول ویل کیږي.

د وخت په تېرېدو سره د مزد ورکول Time wage

د وخت په تېرېدو سره د مزدورانو تنخوا ورکول کیږي او د سرته رسیدلي کار پورې اړه نه لري، چې څومره کار شوی او یا څومره پاتې دی.

سوداګریزې نښې Trade mark:

پــه تولید شــوو توکو بانــدې د یوې ځانګړې طرحې لګول ترڅو و پېژنــدل شي دا توکي د کوم شرکت یا کمپنۍ پورې اړه لري.

صنفی ټولنې، کارګرې ټولنې Trade union

یوه ډله کارکوونکي چې په خپلو کې سره راټول شــوي وي او یوه ټولنه جوړه کړي او د خپلو ګټو د ترلاسه کولو لپاره د خپل بادار سره مشوره وکړي.

قیمت price:

قیمت هغو نقدي پیسو ته ویل کیږي چې په بازار کې د توکو لپاره ځانګړې شوې وي، د قیمت تعینول په بازارونو کې مختلف وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استهلاک Depreciation

له لګښت وروسته د شتمنۍ د ارزښت له مينځه تللو يا کموالي ته استهلاک وايي.

لګښت Consumption

د توکو او يانورو اړينو څيزونو د رانيولو لپاره د يوې کورنۍ لګښت ته لګښت ويل کيږي.

مزد wage

د کار په مقابل کې لاسته راوړنې ته مزد ويل کيږي.

مزد د سرته رسيدلي کار په مقابل کې ورکول کيږي، چې د يوساعت، يوې ورځې، يوې اونۍ او يا يو کال وروسته اخيستل کيږي.

کار Work

د بدن يا فکر فعاليت چې د توکو د توليد او يا د کوم خدمت لامل وګرځي او يا يوکسب چې انسان په هغه لګياوي.

اقتصادي تصدي، اقتصادي واحد Firm

يو شرکت يا موسسه چې په اقتصادي فعاليت او يا اړتياوو په له منځه وړلو بوخت وي.

فعاليتونه Enterprise

لومړی: هر ډول کار کسب او اقتصادي فعاليت.

دويم: د کار د اداکولو لپاره زور او فکر ته فعاليت ويل کيږي.

فابريکه Factory

هغه ځای چې د کار او يا ماشينونو په واسطه په کې مختلف توکي بدليږي او بيا ورڅخه ګټور توکي جوړيږي.

د ويشلو لګښت Distribution Cost

د خپرولو لګښت، هغه لګښت چې د هغه په واسطه توکي او خدمات د توليد کوونکي څخه اخيستونکي ته رسيږي. د بېلګې په توګه د لېږد رالېږد لګښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیر عادي لګښتونه Abnormal Costs

هغه لګښــتونه چې د تولید د نشــتوالي په صورت کې منځته راځي، لکه اعتصاب، زیانونه او داسې نور.

عادي لګښتونه Normal Costs

دا هغه لګښــتونه دي چې د تولید د لړۍ په اړه پرې فکر شــوی وي او د حاصل لاسته راوړلو ته یې هم طمعه وي.

قوي صنعتونه Basic Industries

هغه تولیدي فعالیتونه چې د نورو صنعتونوپه پرتله ډېر اهمیت ولري او له توکو څخه یې په نورو صنعتونو کې کار واخستل شي. لکه د اوسپنې اوبه کول.

زیات تولید Batch Production:

په زیاته اندازه د توکو تولید د بېلګې په توګه په یوه اندازه د یو ډول بوټانو تولید.

جایزه Bonus

د ټاکل شوې تنخوا پرته د اضافي پیسو ترلاسه کول. د بېلګې په توګه کارګر چې د یو ښه کار په مقابل کې له خپل بادار څخه اضافي پیسې اخلي.

د ګټې ګونې بازار Boom Market

هغه بازار ته ویل کیږي چې په هغه کې له عرضې څخه تقاضا زیاته وي او قیمتونه هم لوړ وي.

شتمني Capital

۱- هغه پیسې چې د یو اقتصادي فعالیت لپاره په کار واچول شي.

۲- پــه اقتصــاد پوهنه کې سرمایه له هغو توکو څخه عبارت ده، چــې د نورو توکو د تولید او اخیستلو په موخه ورڅخه کار اخیستل کیږي.

پېرودونکی Client

هغه چاته ویل کیږي چې کوم جنس اخلي او یا یې غوښتونکی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تولید لاملونه Factors of Production

هغــه قوت او فکــر چې د توکو په تولید کې ورڅخه کار واخیســتل شي یعنی کار، سرمایه او ځینې وخت ځمکه، ښه مدیریت او نور.

د امکاناتو په پام کې نیول او لومړنۍ څېړنې Feasibility study

د سرمایې د لګښت په وخت کې په لازمو امکاناتو فکر کول او د احتمالي خنډونو لرې کول.

ثابت قیمت Fixed Price

هغه ثابت قیمت چې د توکو د پلورلو لپاره ټاکل شوی وي او بدلون په کې رامنځته نه شي.

د انګیزې جوړول او یا رامنځته کول Incentive Scheme

هغه برنامه یا طرح ده چې د هغې له امله کارکونکي خپلو کارونو ته ښه وهڅول شي او کوښښ وکړي ترڅو د خپل بادار یا د کار له مشر څخه جایزه یا انعام ترلاسه کړي.

په تولید کې بې تفاوتي Isoquant

د یو محصول څخه د تولید د یوې معینې اندازې لپاره د دوه لاملونه ترکیب ته بې تفاوتي وایي.

له کاري قوت څخه ګټه اخیستل Labor Productivity

د تولید یا یو فعالیت په وخت کې د کاري قوت له زور څخه استفاده کول او دغه زور له تولید شوي محصول سره پرتله کول ، یعنې تولید شوی محصول د کارکوونکو د ورځیاوو سره پرتله کول.

توکي Goods

توکي د انسانانو د ضرورت وړ وسایلو ته ویل کیږي یا په لنډ ډول توکي د انسانانو د اړتیاوو وړ خدماتو ته ویل کیږي.

ثروت Wealth

اقتصادي ثروت د یو شخص نقدي او غیر نقدي شیانو ته ویل کیږي، لکه پیسې، ځمکه او نور.

د پیسو بازار Money Market

د پیســو لومړني او دویم بازارونه چې په هغه کې پیســې بدلیږي او داسې معاملې کیږي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يو کال پورې اعتبار ولري.

د شتمنۍ بازارونه Capital Markets

لومړنيو او دوهمو بازارونو ته ويل کيږي چې په هغه کې پيسې تبادله کيږي او معاملې هم په کې حد اقل يو کال او يا طويلمدت وي.

دغـه بازارونــه د سرمايې لپاره لويه لاره هواره وي ، د سرمايــې په بازارونو کې معمولا تجارتي بانکونه، د بيمې شرکتونه او نور خلك پانګه اچونه کوي او د سرمايې په کار او بار کې اســانتياوې رامنځته کوي.

د بازار ارزښت Market Value

د يوې اندازې شتمنۍ د پلورلو قيمت ته د بازار ارزښت ويل کيږي.

د ثابت توليد لاملونه **Fixed Inputs**

د ثابت توليد لاملونه هغه ته ويل کيږي چې په يوه ټاکلي وخت کې په کې بدلون رانه شي.

د بدلون موندونکي توليد لاملونه **Variable Inputs**

د بدلون موندونکي توليد لاملونه هغه دي چې په يوه ټاکلي وخت کې په کې بدلون راشي.

د توليد وختونه Production Function

د توليــد وختونــه د شرکتونو او تصديو پورې اړه لري يعنې کله چې تصدي يا شرکتونه وغواړي توليد کولای شي.

د توليد مرحلې Stage Of Production

د منځني او اخري توليد ترمنځ رابطې ته د توليد مرحلې ويل کيږي.

مرحله **I** **Stage I**

د متوسط توليد زياتوالی چې تغير هم په کې راشي.

مرحله **Ii** **Stage Ii**

له اندازې زيات متوسط توليد ترهغه چې وروستی توليد هيڅ رامنځته نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړي څپرکي لنډيز

د راتلونکو څپرکیو د اســانتیا لپاره موږ په لومړي څپرکي کې په اصطلاحاتو ښه وپوهیدو څکه پــه دې څپرکي کــې مونږ د اقتصاد او تصدۍ په اړه په مهمو اصطلاحاتو بحث او څېړنه وکړه؛ نو بــاور لرو چې محصلین به د لومړي څپرکي په مطالعې سره وشي کولای چې د راتلونکو څپرکیو په موضوعاتو په اسانۍ سره وپوهیږي او ورسره آشنا شي.

د لومړی څپرکي پوښتنې

۱- پیسې څه ته وایي؟

۲- په اقتصاد کې د سرچینو ټاکنه څه ګټې لري؟

۳- د ثروت او سرمایې ترمنځ څه فرق دی؟

۴- قیمت او ارزښت تعریف کړئ ؟

۵- د تولید لاملونه ولیکئ؟

۶ - د لګښت په اړه څومره پوهیږئ؟

۷- د تولید ثابت او متغیر لاملونه توضیح کړئ؟

۸- د تولید د پړاوونو په اړه څومره پوهیږئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

عمومیات

ټولیزه موخه:

د اقتصاد د علم له اساسي مسایلو سره اشنايي، په ځانګړي ډول د تصدۍ اقتصاد علم د دغه علم ماهیت، لوری او تاریخي پرمختګ بلل کیږي.

د زده کړې موخې: ددې څپرکي تر پایه پورې ټمه کیږي، چې محصلین په لاندې مسایلو و پوهیږي:

- اقتصاد څه ته وايي.
- اقتصادي اصول.
- د تصدي اقتصاد د علم موضوع.
- د تصدي اقتصاد د علم تعریف.
- د اقتصادي تصدۍ د علم تاریخچه او د پرمختګ لارې.

اقتصاد څه شی دی؟

انســانان د خپل پیدایښــت څخه راپدیخوا د سرچینو له کموالي سره مخ دي او د دغه ټولنیزې ســتونزې سره يې مبارزه کړې له بلې خوا انســانان بېلابېلې غوښتنې لري کله چې يې یوه غوښتنه سرته ورسیږي بیا نورو شیانو ته اړتیا پیدا کوي.

نو ځکه ټولې اقتصادي پوښــتنې په دې واقعیت ولاړې دي چې موږ نه شــو کولای ټولو هغو شیانو ته لاس رسی پیدا کړو چې په ژوند کې ورته اړتیا پیدا کړو.

په اقتصاد کې محدودیت په دې معنی دی چې د انســانانو غوښــتنې او اړتیاوې د سرچینو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرتله ډېرې زياتې دي.

د بېلگې په توگه تاســو ۲۰۰۰ زره افغانۍ د پوهنتون د لگښــتونو لپاره ځانگړې کړي چې په دغه دوه زره افغانيو تاسو قلمونه ، کتابچې ، کتابونه او هم جامې اخلئ نو که چېرې تاسو بازار ته د جامو اخيســتلو لپاره لاړ شــئ او يواځې د جامو قيمت له ۲۰۰۰ افغانيو پورته وي نو ستاسې د اړتيا وړ غوښتنې نه پوره کيږي.

په همدې توگه په مجموعي ډول تاسو نه شی کولای چې هره ورځ تر پوهنتون پورې په ټاکسي کې په لوړه کرايه تگ او راتگ وکړئ ځکه د پوهنتون څخه له فراغته پورې دومره امکانات نه لرئ.

پــه هرحال ، د سرچينــو له کموالي سره نه يواځې بيوزله هيوادونــه بلکه بډای هيوادونه هم مخامخ دي لکه د نړۍ ډېر سرمايه دار هيوادونه امريکا ، جاپان، فرانســه، المان او نور چې هغوی هم د ژوند ټولې پوره سرچينې په واك کې نه لري.

په داســې حال کې چې انســانان په ژوند کې بيلابيلې غوښتنې لري چې څو ټاکلې يې لکه د ودانيو ، پلونو ، سرکونو ، موټرو ، ډول ډول خوراکونو، ښه روغتيايي خدمات او نورې دي، نو دغې لاملونو ته په پام کې نيولو سره ويلی شو چې د اقتصاد علم لکه د نورو علومو په څېر پرواقعيتونو اونورو لاملونو باندې ولاړ دی چې د تيورۍ په واسطه منځته راځي.

په هر حال، تيوري له واقعيت پرته او واقعيت له تيورۍ پرته کومه خاصه معني نه لري.

تيوري څه ته وايي؟ د علت او نتيجې ترمنځ متقابله اړيکه بيانوي.

او کوښښ کوي چې د (ولې) کلمه واضح او بيان کړي. د اقتصاد تيوري هم دا معنی لري.

د اقتصــادي تيورۍ هدف دادی چې پــه يوه اقتصادي نړۍ چې کومې پديدې رامنځته کيږي، روښانه او بيان کړي.

د نــړۍ ليکوالانــو د اقتصــاد علم ديــو ټولنيز علــم په توگه پيژنــدلی چې په دغــه علم کې انســانان په لومړي سرکې د کمو وســايلو څخه په گټې اخيســتنې سره لويو هدفونو ته رســيږي. يــا پــه بل عبــارت: په اقتصادي علم کې کــولای شي چې د خپلو اړتياوو د پــوره کولو په خاطر د سرچينو څخه استفاده وکړي او ترڅيړنې لاندې يې ونيسي.

اقتصادي پرنسيپونه

لکه څرنگه چې له يوې خوا انسانانو د خپل پيدايښت راپديخوا گڼې ستونزې درلودې خو له بلې خوا اقتصادي پرنســيپونو هم له اتلســمې پېړۍ راپديخوا ځانته منظم شکل غوره کړ چې په لاندې ډول بيانيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- لوی پرنسیپ Maximal: په دغه پرنسیپ کې باید له خپلو وسایلو څخه ډېره اوښه نتیجه لاسته راشي د اقتصادي تصدۍ په دغه پرنسیپ کې باید د تولید لاملونه داسې رامنځته شي چې د کمیت او کیفیت له پلوه غوره وي او کومه ستونزه ونه لري.

ب- کوچنی پرنسیپ Minimal: په دغه پرنسیپ کې باید د کمو وسایلو څخه د کار اخیستنې وروسته یوه معینه نتیجه ترلاسه شي.

د اقتصادي تصدي له نظره په کم لګښت باندې، معین تولید ته کوچنی پرنسیپ وایي .

ج- خیالي پرنسیپ Ideally: په دغو پرنسیپونو کې له کمو وسایلو څخه د ډېرې ګټې اخیستنې تمه لرل، چې دې موخې ته رسیدل نا ممکن کار دی، دغه پرنسیپونه عملي اړخ نه لري بلکې یواځې تیوري شکل لري.

دغه پرنسیپ نه یواځې په تصدۍ کې اړتیاوې بلکې د انسانانو لومړني ضرورتونه (ډوډۍ، جامې، د اوسیدو ځای) هم نه پوره کوي، همداراز فرهنګي او مدني اړتیاوې هم نه پوره کیږي.

د اقتصادي تصدی د علم موضوع

د اقتصادي تصدي د علم موضوع له ډېرو موضوعاتو څخه بحث کوي او همداراز اقتصاد په بیلابیلو برخو کې څیړي.

په عمومي ډول اقتصاد په دوه اصلي څانګو ویشل شوی چې د لوی او کوچني اقتصاد څخه عبارت دی.

لوی اقتصاد macro economic

لویې اقتصادي پدیدې، بیکارۍ، تورم، ملي عایدات، قیمت او ګټه او نور په یو اقتصاد او یا ټولنه کې تربحث او څېړنې لاندې نیسي.

کوچنی اقتصاد micro economy

په دغه اقتصاد کې د کورنیو او تصدیو لخوا تصمیم نیول کیږي او تولید شوي توکي خاصو بازورونو ته وړاندې کیږي.

سره له دې په دغه اقتصاد کې بېلابېلې اقتصادي څانګې لکه د تصدي اقتصاد، د بانکدارۍ اقتصاد، ټولنیز اقتصاد او کرنیز اقتصاد، ښودل شوي چې هر یو په ځانګړي ډول تربحث او مطالعې لاندې نیسو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اقتصاد تصدي د سرچينو د ځانګړي کولو او له هغو څخه د ښــه کار اخيســتلو غوره لارې تربحث او څېړنې لاندې نيسي.

پــه يــوه ټولنه کې سرچينې د هغې ټولنې لويو ضرورتونو ته په کتلو سره ځانګړې کېږي. چې د ښې پوهيدنې لپاره لاندې بنسټيز عناصر تربحث او څېړنې لاندې نيسو.

الف – اقتصادي عملونه، لګښــت او توليد: د دې موضوع د روښانه کولو لپاره لاندې موډلونه په پام کې نيسو:

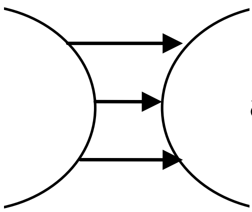

د دې دواړو قطبونو ترمنځ څرنګه اړيکه رامنځته کولائ شو؟

لومړی اړتياوې پيلوو اووروسته بيا لګښت داسې تعريف کوو:

هغه شــيان چې انســان يې په خپل لاس د خپلو اړتياوو د پوره کولــو لپاره ورڅخه کار اخلي لګښت بلل کيږي

يا هر هغه چې د هغه په واسطه شيان تبادله کيږي او ورڅخه ګټه اخيستل کيږي د بيلګې په توګه ډوډۍ چې پخوونکي يې لومړی د اړو ، خميرې ، او پخولو وروسته لاسته راوړي.

يا غنم چې لومړی اوړه کيږي او وروسته خميره کيږي او په پای کې په ډوډۍ بدليږي چې له ډوډۍ وړاندې شيان لګښت کيږي او ورسته ډوډۍ لاسته راځي.

په لاندې شکل کې معلوميږي چې څرنګه د دوه بيلابيلو عملونو څخه اقتصادي مسله رامنځته کيږي.

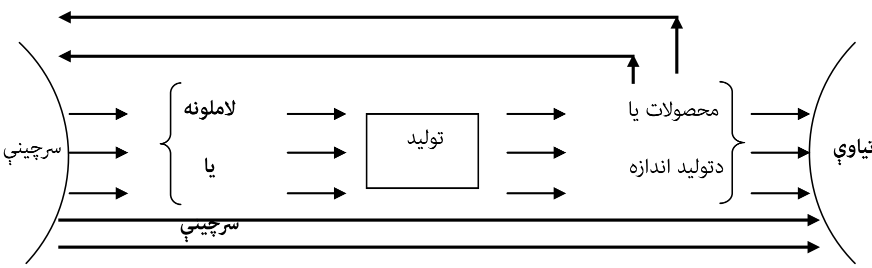

ب: اقتصــادي لاملونــه: په لومړي سر کې مــادي سرچينو ته د انســان د لاس رسي لپاره دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي لاملونه چې کورنۍ او تصدي دي ترڅېړنې لاندي نيسو .

کورنــۍ د يوه اقتصادي واحــد څخه عبارت ده چې لومړی عمل يې لګښــت دی چې د خپل ضرورت وړ شيان لاسته راوړي.

اقتصادي تصدي هغه لاملونه دي چې د کار په واســطه توليد او خدمات رامنځته کوي او لازم وســايل دخپل توليد لپاره اماده کوي په دې مانا چې مزدوران دکار لپاره اســتخدام کوي او د خپل امکان ترکچې لازم وسايل او مالي سرمايه په کار اچوي.

ج: اقتصادي توکي:

۱- مــصرفي او توليدي توکي: د سرچينو د ځانګړيتوب پــه وخت کې د مصرفي او توليدي توکو ترمنځ فرق د ضرورتونو ،او طبقه بندۍ پورې اړه لري هغه اقتصادي توکي چې لګښــت کوونکي يې کاروي امکان لري چې ډېر دوام وکړي چې ګټه اخيستنه ورڅخه ډېره موده په پام کې ونيسي، د بيلګې په توګه کور ، موټر او يا دکور د ضرورت وړشيان يا هغه توکی چې ژر له منځه ځی لکه ډوډۍ، د سون توکي او نور.

برعکس توليدي جنســونه يا توکي لکه ماشــينونه، جنګي وسايل، د کارګرو لخوا د کار دوامدار وسايل او نور.

۲- توليــد شــوي توکي او د توليد سرچينې: که چيرې توکوتــه يواځې د توليد له پلوه وګورو نو ويلای شو هغه څه چې توليديږي او هغه څه چې د توليد لپاره کارول کيږي ډېر فرق لري.

۳- محصولات او د توليد لاملونه: په لنډ ډول د توليد لاملونه هغه جنســونه يا توکي دي چې د درې ګوني ويش له مخې طبعی سرچينې، کار او سرمايه په لاره اچول کيږي.

بالاخــره دا پوښــتنه رامنځته کيږي چــې په کومه اندازه ذکر شــوي توليــدی لاملونه په يوه توليدونکی واحد بدليږي؟

ددې پوښتنې په ځواب کې بايد ووايو چې داعمليه په ښه توګه په اصولو د پوهيدنې وروسته منځته راځي.

د اقتصاد د تصدی علم تعريف او څرنګوالی

اقتصادي تصدی پوهنه د اقتصادي علومو د مهمو او بنســتيز څانګوڅخه ګڼل کيږي له ډېرې مــودې راپديخوا د يو ځانګــړي علم په توګه پيژندل کيږي او د اقتصادي چارو دکار پوهانو پام يې ځانته اړولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغــه علــم اقتصادي پيښـــي څيړي او هغه ته دحــل لارې لټوي اوهمداراز يې لکه د انســاني اوټولنيزو لاسته راوړنوپه څېر پرمختګ کړي او د يوتخصصی علم په توګه پيژندل کيږي.

د ملي اوتصدی اقتصاد اصطلاحات په لاندی ډول بيانيږی

پــه هرحال د تصدی اقتصــاد پوهنې په اړه کــوم ځانګړی تعريف چې ټولوتــه دمنلو وړوي نلروخو بياهم لاندې څوتعريفونو ته پام وکړئ:

۱- تصدی اقتصاد پوهنه هغه حقيقتونه اونوښــتونه بيانوی چې د تصدی په دننه کې شــتون ولري او د علمي او عملي معيارونو پربنسټ طرح شوي وي

۲- يوه تصدي يواقتصادي واحددی چې توليد شــوی وی اوله خرڅونې وروسته يې عايد لاسته راځي په دې ترتيب لګښــتونه په پام کې نيول کيږي، ماليات ورکول کيږي او له پانګونې څخه يې دارايي لاسته راځي

کــورن دورفــر **Korndorfer**) د تصدی اقتصاد د يوې داســې وســيلې په توګــه پيژنی چې د يومنظم پلان له لاری د انسانانو د اړتياوو د له منځه وړلولپاره رامنځته شوې وي.

د پورته تعريفونو څخه داســې معلوميږي چې تصدي په خپل وار سره په هيڅ اقتصادي نظام کې موخه نه ده بلکه د ملي اقتصاد آخرنۍ موخې ته (د انســانانو د ضرورتونو له منځه وړل) د رسيدو وسيله ده.

د اقتصــادي تصدۍ علم چې د اقتصادي فعاليت د علم په نوم هم يادېږي څلور مهمې برخې لري چې د تهيه، توليد، فروش او مالي امورو څخه عبارت دي.

د اقتصادي تصدۍ علم، د هر انسان اقتصادي ستونزې ترڅېړنې لاندې نيسي او هغه ته د حل لاره پيدا کوي چې په دې توګه د يو خپلواك نظم شکل ځانته غوره کوي.

اقتصادي تصدۍ هغه موســـه ده چې د توليد لاملونه ترلاســه کوي او دغه لاملونه د توکو او خدماتو د خرڅولو لپاره کاروي.

د هرې تصدۍ بنســتيز او لومړني فعاليتونه د کاري قوت ، ماشينونو، وسايلو ، طبيعي سرچينو او نورو څخه ګټه کول دي چې د توکو او خدماتو په توليد کې کارول کيږي.

د توکــو او خدماتــو توليد هغه پړاودی چې د کاري قوت ، سرمايــې ، او خامو توکو له کارولو وروسته لاسته راځي او د يوې خاصې تکنالوژۍ په واسطه په محصول بدليږي.

دنړۍ اقتصادي سيســتم ته پــه کتوسره (د ازاد بازار اقتصاد) دولــت په اقتصاد کې کم رول لوبوي ، نو تصدۍ د ټولنې اقتصادي بنسټونه جوړوي او د اقتصاد په پرمختګ کې مهم رول لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اقتصاد د تصدۍ لنډ تاریخ

ممکن تاسو ته دغه پوښتنه پیداشي چې اقتصاد کله او په کوم ځای کې رامنځته شو ، په ځینو ځایو کې راغلي چې لس زره کاله وړاندې انسانانو د اقتصادي فعالیت د لرلو له امله د محصولاتو راټولول پیل کړي وو خو له هغې دورې وروسته انسانان د تولید او لګښت پړاو ته داخل شول.

د انســان پیژندنــې او تاریــخ پوهنې بیلابیلې څېړنې ښــیې چې په هره دوره کې د انســانانو فعالیتونو سره فرق درلود.

په تاریخ کې داســې راغلي چې هر وخت نوی دولت رامنځته شــوی نو داسې فکر کیږي چې دغه ټولنه د اقتصاد نوي پړاو ته داخله شوې ده.

پــه لویدیــځ کې له بدلونو وړاندې او همدراز د ښــوونځیو د جوړیدو او ســوداګرو مخکې، اقتصاد یو اخلاقي اړخ درلود، خو د ښوونځیود رامنځته کېدو وروسته د اقتصاد مادي اړخ ته زیات پــام وشــو او د هیواد د ژغورنې یواځنۍ لاره فقط د توکــو تولید او د قیمتي فلزاتو راټول په ګوته شول او یو لوی بدلون رامنځته شو.

خو له دې زماني وړاندې د (۳۲۲- ۳۸۲) له میلاده وړاندې د ارســطو په وخت کې خلکو په طبیعي اقتصاد زیات باور درلود لکه د کورنۍ مشر چې به د خپل کور د اړتیاوو د پوره کولو لپاره یو طبیعي اقتصادي عمل سرته رساوه. او چاچې به یوڅه واخیستل نو هغه به یې د ګټې د ترلاسه کولو لپاره قیمته پلورل.

همدراز (۳۴۷ – ۴۲۷) له میلاده وړاندې د افلاطون اقتصادي فکر داســې وه چې پیســې او فضیلــت یــې د ترازو دوې پلې ګڼلې او دا ورته نــا ممکنه خبره وه چې د ترازو یوه پله دې درنه وي او بله سپکه.

د اسلامي اقتصاد لوی عالم ابن خلدون (۷۳۲ – ۸۰۸ ه ق) د څوارلسمې او پنځه لسمې پیړۍ ترمنــځ اقتصادي فکر درلود. اروپــا د ابن خلدون په وخت کې اقتصادي پرمختګ وکړ او نوموړی په اقتصادي امورو کې د دولت پلوی وه.

ځنې لیکوالان په العبر کتاب کې ابن خلدون د اقتصاد د علم رامنځته کوونکی بولي.

سن توما داکن (۱۲۲۵-۱۲۷۴) د هغه وخت اقتصادي اخلاق په ښه توګه بیان کړي دي، د ده په نظر اقتصادي مسایل په عدالت پورې تړلي دي.

یوه بله مسله چې په ۱۳ پیړې کې رامنځته شوه هغه دا وه چې ایا (د سوداګر د ګټې په خاطر په لوړه بیه توکو پلورل څه پایلې لري ؟)

کارپوهان او څیړونکي د اقتصادي علومو پرمختګ د ۱۴ – ۱۶ پیړۍ راپدیخوا بولي، د پنځلسمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېړۍ راپدېخوا په اقتصادي پرمختګ کې یو لوی بدلون رامنځته شو.

د اروپایانــو لخوا په مدیترانې باندې له واکنمنۍ راپدېخوا او همداراز د ســوداګریزو اړیکو د پراخیدو وروسته ، په اقتصادي امورو کې لوی پرمختګ رامنځته شو.

لکه څرنګه چې وویل شــول د اقتصادي پیښــو تاریخ ، د اقتصادي تصدیو د فعالیت پیل وه او که په څرګند ډول د اقتصادي تصدیو نوم وانه خیســتل شــو په دې معنی نه دی چې دا عملي نه وه ځکه په هروخت کې د څیړونکو او پوهانو لخوا په خپلو څیړنو کې د اقتصادي تصدۍ بیان شوی دی.

د تصــدي اقتصــاد علم له نولســمې پېړۍ تر پیل پورې ، د اقتصــاد عمومي اړخ درلود خو د نولســمې پېړۍ په لومړۍ لســمه کې د اقتصاد په اړه بیلابیلې څیړنې پیل شوې چې ښکاره بیلګه یې **J.V.Thunen** دی.

نومــوړي پــه خپل کتاب (د زراعــت او ملي عایداتو په اړه د دولــت پاملرنه) زراعتي تصدي ترڅیړنــې لاندې نیولې او زراعتي تولیدات یــې د خرڅلاو او بازار موندنې له پلوه ترڅیړنې لاندې نیولي دي.

په همدې ډول د اقتصاد د ریاضي مکتب موسس کورنو (۲۸۰۱ – ۱۸۷۷ **Augustin Antione Cournot**) پــه یــو موډل کې د تابعیت او قیمت ترمنځ اړیکه ښــودلې ده او له دې لارې یې د پلورلو او دمصارفو د وړاندینې په اړه څیړنې کړي دي او په عمل کې یې پیاده کړي دي.

همدارنګه په ۱۹ پېړۍ کې زیات کشــفیات رامنځته شــول او د انسانانو په واسطه دکار سرته رســول د ماشــینونو په واســطه سرته ورسول شــول. او سربیره پردې د تولید د پړاوونو په اړه فکر وشو او دې فکر ته د رسیدلو به موخه په هرځای کې پرله پسې اقتصادي ښوونځي جوړشول چې سوداګریز ښوونځي یې ښه بیلګه ده.

بوســن فان کلبــی (**Busse Von Colbe**) ۱۸۹۸ کال د اقتصادي تصدۍ د زېږیدنې د کال په نوم غوره کړاو همداراز د المان په بیلابیلو سمیو کې عالي سوداګریز ښوونځي اود اقتصادي تصدۍ پوهنځي جوړ کړل.

په افغانستان کې له پخوا څخه تصدیو شتون درلود چې په څرګند ډول د غازی امان الله خان پــه وخت کې د پرمختللو فابریکو رامنځته کیدل یې ښــه بیلګــه ده. د بیلګې په توګه د ګوګړو ، بورې ، سمنټو ، او نورې چې د خلکو د اړتیا وو د پوره کولو په موخه جوړې شوې.

سره له دې چې تصدیو په دې وروستیو کلونو کې د پام وړ پرمختګ وکړ او ځنې توکي د هیواد په دننه کې جوړیدل او ډېرو هیوادوالو هغه مصرفول چې د اقتصاد په پرمختګ کې یې مهم رول لوباوه. خو له بده مرغه په وروســتیو کورنیو جګړو کې ډېرې دولتي او خصوصي تصدۍ له منځه لاړې او زیات زیانونه ورته واوښتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دويم څپرکي لنډيز

انســانان د خپل پيدايښــت څخه راپدېخوا د سرچينــو له کموالي سره مخامــخ وو او بېلابېلې غوښــتنې به يې کولې، نو په داســې حال کې چې انسانان خپلو موخو ته د رسيدلو ټول وسايل نه لري نو ټولې غوښتنې يې هم نه شي پوره کيداى، خو کولاى شو چې د اقتصادي علومو په مطالعې سره او همداراز اقتصادي اصولوته په کتو سره ترېوې اندازې خپلې اړتياوې پوره کړي.

پــه دې څپرکــي کې په ټوليزډول اقتصادي مســايل او د اقتصاد د بيلابيلــو څانګو سره د دغو مســايلو اړيکه تربحث او څيړنې لاندې نيســو او سربېره پردې د اقتصادي علومو په اړه د اسلامي علماوو نظريات، د نړې اقتصادي اصول، بنسټيز اصطلاحات او نور ترمطالعې لاندې نيسو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویم څپرکي پوښتنې

۱- اقتصاد څه ته وايې واضح يې کړئ ؟

۲- د اقتصاد علم تعريف کړئ ؟

۳- د اقتصاد درې ګوني پرنسيپونه په لنډ ډول بيان کړئ ؟

۴- د اقتصاد علم په مجموعي ډول په څو بخشونو ويشل شوی هريو په لنډ ډول بيان کړئ؟

۵- اقتصادي لاملونه کوم دي هر يو تعريف کړئ؟

۶- اقتصادي توکي يا څيزونه څو ډوله دي هريو په لنډ ډول بيان کړئ ؟

۷- د تصدی اقتصاد يو تعريف چې ستاسو په نظر غوره وي بيان کړئ ؟

۸- د تصدی اقتصاد په اړه د کورن نظر څه دئ ؟

۹- د اقتصاد په اړه د افلاطون نظر څه وه ؟

۱۰- د اقتصاد په اړه د ارسطو نظر څه وه ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

تولید

تولیزه موخه:

د تولید پر اړوندو مسایلو، د تصدۍ فعالیت د محوري عنصر په توګه د تولید د لاملونو پر ترکیب او اړیکو پوهېدل.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې زده کوونکي له لاندې مسایلو سره بلدتیا پیداکوي:

- تولید
- د تولید عناصر
- تولید له یو بدلوونکی لامل سره
- مجموعی تولید
- منځنی تولید
- نهایی تولید

د تولید مفهوم

تولید د انسانانو د ضرورت وړ جنسونو یا توکو ته وایی چې د طبیعی ، انساني او سرمایوي لاملونو څخه لاسته راځي.

یوه اقتصادي تصدی لومړی د تولید پورې اړوند ضروي وسایل اخلي او وروسته د تولید لپاره ورڅخه کار اخلي.

د تولید په اړه د هرې اقتصادي تصدۍ لومړني فعالیتونه لکه کاري ډله، د ماشینونو او وسایلوڅخه کار اخیستل، طبیعي سرچینې او نور دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تولیـــد ځیزونه یا توکي هغه مرحلې دي چــې د رامنځته کیدو لپاره یې کار ، سرمایه ، خامو توکو، اونورو ته اړتیا لیدل کیږي او د یوې ځانګړې تکنالوژی څخه په ګټې اخیستنې سره یو حاصل رامنځته کیږي

تکنالوژی په حقیقت کې هغه علم دی چې لاملونه په حاصلاتو بدلوی.

تولید په عمومي ډول په دوه ډوله دی:

۱- توکي یا ځیزونه ، لکه د یوکور د اړتیا وړشیان ، میز، څوکۍ ، کمپیوتر او نور.

۲- خدمتونه لکه روغتیایی خدمتونه ، ښوونه او روزنه ، مخابرات او نور.

توکي یا ځیزونه هم په دوه ډوله ویشل کیږي:

الف – د سرمایې توکي: هغه شـیان دي چې د تولید په درشل کې ورڅخه کار اخیستل کیږي او له یوکال وروسته استهلاکیږي.

ب – مصرفــی توکــي: هغه شــیان دی چې د عاجلو اړتیــاوو د پوره کولو لپــاره ورڅخه ګټه اخیستل کیږي او ژر له منځه ځي. لکه جامې ، شامپو ، صابون او نور

زورمن (**Saurman**) اقتصادي توکي داسې یو څه بولي چې:

۱ – د اقتصادي واحدونو اړیتاوې له منځه وړي.

۲ – له تخینکي پلوه د اړتیاوو د له منځه وړلو لپاره په کار اچول کیږي.

۳ – د اقتصادي واحدونو په واك کې وي.

۴ – ټولې اړتیاوې ورباندې له منځه نه ځي یعنې د هغو د تیارولو لپاره جنس یا پیسې په کار اچول کیږي.

هغه هوا چې د ماشــینونو د ســړولو لپاره ورڅخه کار اخیســتل کیږي د تخنیکې پلوه اړتیاوې وربانديې پوره کیږي.

په همدې لحاظ توکې د اقتصادي پلوه په بیلابیلو ډولونو رامنځته کیږي.

۱ – یو ډول کار چې په یو شي باندې رامنځته کیږي.

۲ – د یوشي ترمیماتي مقاومت.

۳ – د استعمالو امکانات.

۴ – شکل او دیزاین یې.

۵ – د استعمال وخت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ – هغه ځای چې په هغه کې توکې اخیستل کیږي.

۷ – هغه وخت چې توکي اخیستل کیږي.

۸ – دهغو اشخاصو شمیره چې توکي یې په واك کې وي.

د تولید تابع

د تولید تابع هغه امکانات او حرفه چې د هغه له امله د تولید لاملونه رامنځته کیږي روښانه کــوي. د تصدي په یوه تولیدي لړی کې کاري قوت ، سرمایه ، معلومات او منجمنت چمتوکیږي او هغــه پــه توکو او خدماتو لکه ، میز ، څوکۍ ، کمپیوټر ، رادیو تلویزیون ، جامې ، خوراکي توکي ، او ښوونیزو خدماتو بدلوي.

د یــوې تصدۍ د تولید په لاملونو کې هغه څه شــامل دي چې تصــدۍ د تولید په لړی کې ورڅخه کټه اخلي.

د بېلګــې پــه توګه: د ډوډۍ پخلو په یو پخلنځي کې کاري قــوت، لومړني توکي (اوړه، خمیره) سرمایه (د ګډولو دستګاه، د ډوډۍ پخلو دستګاه) سره ترتیب شوي چې تولید ورڅخه لاسته راځي.

د تولید په یوه لړۍ کې د تولید لاملونه او میزان د تولید د تابع تولید په واسطه بیانیږي

د تولید یو تابع په ډېرو تولید شوو توکو دلالت کوي. د هر خاص ترکیب لپاره د تولید لاملونه شــتون لري د مثال په توګه: د **Q** تولید د دوه لاملونو څخه په ګټې اخیســتنې سره، کاري قوت (**L**) او سرمایې (**K**) سره سرته رسیږي نو لدی کبله د تولید تابع په لاندې توګه بیانیږي:

$$Q=f(L, K)$$

د تولید تابع، تولیدوونکي ته داســې امکانات برابر وي چې د تولید د بیلابیلو لاملونو ترکیبات په پام کې ونیسي.

پاملرنــه وکړئ چې د تولید هره تابع د یوې تکنالوژۍ په شــتون دلالت کوي دغه تکنالوژي د مختلفولاملونو لارې چارې ښيي.

پــه بل عبارت یولــه بل سره د تولید دلاملونو د څرنګوالي اړیکه بیانوي ، د تکنالوژۍ په تولید کــې بدلون د تابــع د بدلون لامل ګرځي اوتصدي کولای شي د تولیــد د څرګندو لاملونو څخه ډېر تولیدات بیان کړي.

د یو متغیر لامل تولید

فرض کړئ تاسو یو لنډ وخت لرئ چې د سرمایې اندازه او کاري قوت سره فرق لري، خو که د سرمایې اندازه ثابته هم وي خو تولید کوونکي کولای شي چې د تولید اندازه تغیر کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې جدول ته پام وکړئ او وګورئ چې په دريو لومړيوســتنو کې يې د رامنځته شــوی توليد اندازه ، د سرمائې لس واحدونه ، او د کاري قوت مختلفه اندازه ښيي.

په دې جدول کې ښــکاري هغه وخت چې د ګارګرانو شــمېر صفر وي ، توليد هم ورسره صفر وي ، د ګارګرانو له زياتوالي سره ، ۸ واحده توليد زياتيږي او له دې نقطې هاخوا ټول توليدکميږي. عــلاوه پردې چې په لومړي سرکې د کارګــرو په زياتوالي سره هغه منځنۍ سرمايه چې د هغوي په واك کې ده ، کميږي چې توليد هم ورسره کميږي.

د مثــال پــه توګه پنځه کارګرانو د توليد په يو خط کې د دوه کارګرانو توليد کړی خو په لســو کارګرانو سره د مسؤوليت حس کميږي او امکان لري چې توليد هم ورسره کم شي

نهايی توليد $\frac{\Delta Q}{\Delta L}$	متوسط توليد $\frac{Q}{L}$	توليد کل Q	کارگر L	سرمايه K
-	-	0	0	10
10	10	10	1	10
20	15	30	2	10
30	20	60	3	10
20	20	80	4	10
15	19	95	5	10
13	18	108	6	10
4	16	112	7	10
0	14	112	8	10
-4	13	108	9	10
-8	10	100	10	10

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې متن په بيانولو او همداراز په يوه تصدۍ کې د توليد د عمليې په پوهيدو سره، مجموعي مفاهيم، وسطي توليد او وروستي توليد په لاندې ډول بيانيږي.

مجموعي توليد TP

مجموعي توليد عبارت له هغه توليد څخه دی چې د يوې متفاوتې نتيجې يعنې سرمايې او کار څخه لاسته راځي نو ځکه ويلای شو چې مجموعي توليد د کاري قوت تابع دی.

TP=F (L)

لکه څرنګه چې په پورتني جدول کې وليدل شــول د زياد کار حجم د سرمايې په زياتوالي کې مهم رول لري.

لکه څرنګه چې په پورته جدول کې وليدل شــول په سرمايې باندې د کار حجم زياتيږي، تردې چې د کار په ۷ واحد کې ، مجموعي توليد ، لوړې کچې يعنې ۱۱۲ واحد ته رسيږي او له هغې نقطې وروســته يعنې د کار د حجم په زياتوالي يعنې ۸ واحد کې ، کاري قوت له سرمايې نه دی زيات شوی بلکې مساوي دی او وروسته کم شوی دی ، يعنې په ترتيب ۱۱۲ او ۱۶۸ ته رالويدلی.

منځنی توليد AP

منځنــی توليد د مجموعي کار تناســب يعنې د سرمايې حاصــل دي، چې د توليد هر واحد په بيلابيلو برخو کې ښيې او د هر کارګر کاري توليد په ګوته کوي.

د کار ګر منځنی توليد، په تصدۍ کې د هغه ونډه معلوموي.

نهايي توليد MP

وروســتی توليــد د مجموعي توليد د اندازې له زياتــوالي څخه عبارت دی چې د توليد په لړۍ کې د کاري قوت څخه لاسته راځي.

وروستی توليد په توليد کې د زياتوالي ښکارندوی دی.

د مثــال په توګــه: د ثابتې سرمايې په ۱۰ واحدونو کې چې کاري قوت له (۲ –۳) زيات شي، کلي توليــد لــه (۳۰ – ۶۰) پورې زياتيږي چې د رامنځته شــو ي توليد زياتوالی له ۳۰ واحدونو سره برابر دی.

د کاري قوت د وروســتی توليد د لاسته راوړلو لپاره بايد د توليد تغيرات (ΔQ) له کاري قوت (ΔL) سره محاســبه کړو. خو بايد په ياد ولرو چې دکاري قوت وروســتي توليد د اســتفاده شــوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرمايې پورې تړاو لري. که د سرمايې اندازه له (۱۰ – ۲۰) واحدو پورې زياته شي په هره اندازه کې د کار ي قوت وروستي توليد ، د کارګرو په هره ټاکل شوی اندازه کې زياتيږي.

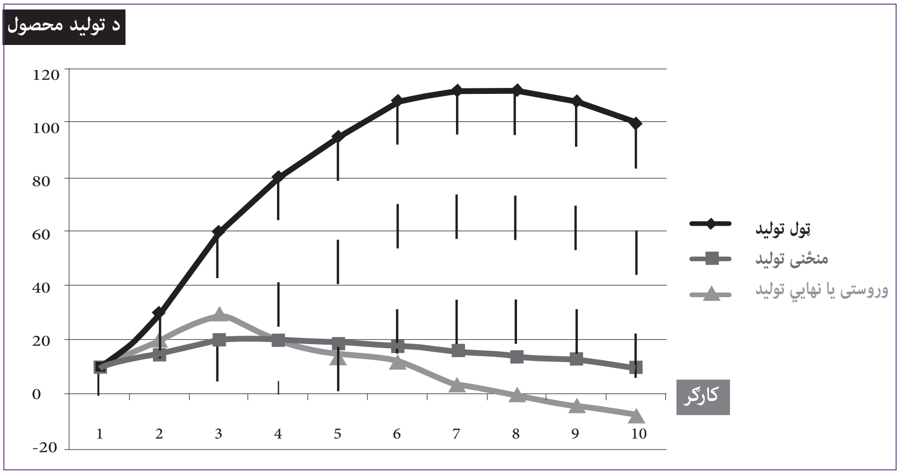

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېیم څپرکي لنډیز

په یوه تصدی کې د سرچینو څېړنه په دې پورې اړه لري چې یو تولیدوونکی له ځینو ځانګو څخه په ګټه اخستنې سره خپل تولیدي موقعیت په دقیقه توګه وټاکي.

یوه تصدي د تولید لاملونه ترلاسه کوي اوهغه د کالیواو خدمتونو د تولید او خرڅلاو لپاره کاروي.

د هرې تصدۍ بنسټیزفعالیت د کالیو او خدمتونو د تولید په موخه د تولید له لاملونو څخه ګټه ترلاسه کول دي. لکه: د کارنیرو، ماشین آلات او تجهیزات، طبیعي سرچینې او نور.

په بنسټیزه توګه د انسان د فردي او اجتماعي لاسته راوړنو موخه هماغه تولید دی چې توکي او خدمتونه په څنګ کې لري.

لکه څنګه چې پوهیږو کالی په مصرفی او سرمایه وي کالیو ویشل کیږي. نو لدې کبله تولید، د تولید د لاملونو ترکیب او د تولید تابع توضیح کیږي.

وروسته له یوځانګړی لامل څخه په ګټه اخستوسره د یوه ثابت لامل په وړاندې د مثالونو په وړاندې کولو سره ترڅېړنې لاندې نیول کیږي.

چې په همدې ډول د تولید دلړۍ د مولدیت په اړه د مجموعي، منځني او وروستني تولید مفاهیم هم توضیح کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېيم څپرکي پوښتنې

۱- تولید څه ته وايي؟

۲- په عمومي ډول توکي یا څیزونه په څو ډوله ویشل شوي دي، هر یو په لنډ ډول بیان کړئ؟

۳- د تولید په اړه د زورمن څو نظریات بیان کړئ؟

۴- د تولید تابع کوم شیان دي بیان يې کړئ؟

۵- مجموعي، منځنی او نهايي تولید څه ته وايي بیان يې کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلورم څپرکی

د تصدي پلان جوړول

ښوليزه موخه:

د پلان جوړونې سره بلدتيا او په تصدی کې د هغه اهميت او رول.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې محصلين په لاندې مسايلو پوهيږي:

- د پلان جوړنې په مفهوم او اهميت.
- د پلان جوړونې پړاوونه.
- په تصدي کې پلان جوړونه.
- د توليد په لاملونو کې پلان جوړونه.
- د توليد د عمليو پلان جوړونه.
- د مالي امورو پلان جوړونه.
- د خرڅلاو لپاره پلان جوړونه.

د پلان جوړونې اهميت او معنا

پلان جوړونه د انسانانو د علمي او اقتصادي وړاندينو څخه عبارت ده.

له پلان جوړونې پرته د يو تجارتي کار پيل کول يو بې معنی او بې موخې کار دی نو لدې کبله بايد ووايو چې پلان جوړونه د فکر او عقل يوه لړۍ ده او د دې پيغام لري چې په يوه تصدي کې له کار وړاندې بايد پلان جوړ شي او يا په بل عبارت پلان يوه دوامداره لړی ده چې ژور فکر ته اړتيا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تجربو ښـــودلې ده چې اوس مهال له يو منظم پلان پرته انسانان خپلو ټاکلو موخواو نتيجو ته نه شي رسيدلای.

نو ويلای شـــو چې ټول اقتصادي او توليدي کارونه يـــو پلان ته اړتيا لري چې له پلان جوړونې پرته د دغو کارونو سرته رسول ناشونی کار دي

همداډول پلان جوړونه په هرې تصدۍ کې د بې باورۍ او انديښـــنو د له منځه وړلو ســـبب ګرځي او سربيره پردې په يوه تصدۍ کې اسانتياوې او برياليتوبونه رامنځته کوي

پلان جوړونه په عمومي ډول په لنډمهاله پلان جوړونې ، ميانه مهاله پلان جوړونې او اوږدمهاله پلان جوړونې ويشل شوې ده هره يوه يې ځانګړې موخې لري

له پلان جوړونې پرته هيڅ امکان نه لري چې يوه تصدي خپلې موخې په ښه توګه ترلاسه کړي.

په تصدۍ کې د پلان جوړونې پړاوونه

د يـــوې تصدۍ پـــه لومړي پړاو کې په عمومي ډول د تصدۍ دموخـــو ثابتول مهم دي چې په دې ډول په ډېرو موخو لکه په خپله خوښه خرڅول او اخيستل ، د نوو محصولاتو کشف کول او نورو پوهيږو

په نورو پړاوونو کې د پلان جوړونې لومړني ګامونه، ارزيابي کول او د حل په لارو چارو غږيږو.

د ذکر شوو اصولو په پام کې نيولو سره د تصدۍ پلان جوړونې پړاوونه په لاندې ډول دي.

۱- د توليد د لاملونو او ظرفيتونو ثابتول.

۲- د ټمويلوونکو سرچينو ثابتول

۳- د توليد شوو توکو اغيزمنتوب او ثابتول.

۴- د تصدۍ څخه بهر د تخنيکي ظرفيتونو په پام کې نيول.

۵- څرنګه توليد وکړای شو؟

۶- د ظرفتيتونو او سرمايي ثابتول.

۷- په تصدۍ کې د کار او همداراز د کار کوونکو د ژوند شرايط.

۸- د تصدۍ د محصولاتو سره د محصولاتو د توليد لپاره د اړينو وسايلو مقايسه کول.

۹- د کار لپاره د پاك چاپيريال غوره کول.

۱۰- د تصدۍ د کارکوونکولپاره د تفريح ، ســـاعت تيرۍ او همداډول د هغو د ماشومانو لپاره د وړکتون جوړول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱- د تصدۍ د کارکوونکو لپاره د اوسیدو د ځای په اړه فکر.

پــه مجموعي ډول یوه تصدۍ نه یواځې خپل تشــکیلات بلکه د نورو هغوتصدیو چې رقابت ورسره لري د هغوی تشکیلات هم ترنظر لاندې نیسي.

منظم پلان جوړول د یوې تصدۍ د مهمو اړخونو څخه شمېرل کیږي چې له دې امله مناسب پلان جوړول د یوې تصدۍ په اداري او رهبرۍ مثبتې اغیزې لري

لکــه څرنگه چې وړاندې وویل شــول یوه تصدۍ د یوپــلان جوړونې ، د تولید د لاملونو ، د مــالي امورو دپلان جوړونې اونورو پورې اړه لري چــې هریوپې په ځانگړي ډول تربحث او څیړنې لاندې نیســو.

۱- د تولیــد د لاملونــو پلان جوړونه: د تولید د لاملونو پــلان جوړونه د یوې تصدۍ د ټولو . پلان جوړونو سره مشابه ده.

کله چې د تولید لپاره ټول د ضرورت وړ شــیان برابر شــول نو ژر یې د کارونې فکر کیږي چې څرنگه یې وکاروي او ورڅخه گټه واخلي چې دغه پلان ته تخنیکي او تطبیقي پلان هم ویل کیږي.

۲- د تولید د عملیو پلان جوړونه: تولید عبارت دی له ټولو هغو شــیانو چې ارزښت ولري او خلك ورڅخه گټه واخلي.

یو تولید کوونکی همیشــه خپل خالص عایدات په پام کې نیســې او خالص عاید د مجموعي ارزښت هغه برخه ده چې په یو تولید کې د لگښتونو له سنجونې وروسته منځته راځي

مجموعي لگښتونه – مجموعي عایدات – خالص عاید

لــه تولیــد وړاندې باید د ټولنې اړتیاوې او اقتصادي تحلیلونه په پام ونیســو او ورباندې فکر وکړو د تولید د پلان جوړونې په برخه کې باید دې ټکي ته پام وکړو چې خپل تولیدات څرنگه په ټولنه کې لگښت کیږي.

او همداراز د تولید په اړه باید د بازار حالت هم په پام کې ونیسو یعني په دې معنی چې دغه تولیدات ترکومې اندازې پورې په کورنیو او بهرنیو بازارونو کې لگښت کیږي او لگښت کوونکي یې څو ك دي چې دغه موضوع په خصوصي تصدیو کې ډېره مطرح کیږي.

نــو لــدې کبله وړاندې له دې چې د تولید کارونــه پیل شي لازمه ده چې د تولید د زخیرو ، او گودامونو په اړه دقیق او ښه فکر وکړو اولاسته یې راوړو او همداراز کوښښ وکړو چې د اوږدمهاله تولید لگښت په پام کې ونیول شي.

۱. د مــالي امــورو پلان جوړونه: د یوې تصدۍ د مالي امــورو پلان جوړونه درې وظیفې سرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسوي او په مجموعي ډول د عوایدو د سیستماتیك تنظیم او د تصدۍ له لګښت څخه عبارت ده.

د تصدۍ د مالي پلان جوړونې مهمې موخې په لاندې ډول دي:

- سیالیت
- مصونیت
- مثمریت

سیالیت: د مالي پلوه د تصدۍ قدرت تمثیلوي (د تصدۍ سیالیت تامین شي)

مصونیت: د احتمالي ګواښــونو پروړاندې د تصدۍ د ســاتنې لپاره لازمه ده چې د ذاتي او غیر ذاتي سرمایې ترمنځ یو معقول تناسب وساتل شي.

مثمریت: په هغه صورت کې چې د تصدي د مالي پلان جوړونې دوه پورته ذکر شــوې دندې عمــلي شي نو دریمه دنده به هم عملي کیږي ، د اضافي ســیالیت څخــه مخنیوی د موثر والي لامل ګرځي او د ذاتي او غیر ذاتي سرمایې ترمنځ یو معقول تناسب رامنځته کیږي.

۲. د پلورنــې پلان جوړونــه: د لنډمهاله او اوږمهاله اهدافو د سرته رســیدو او د پلورنې پلان جوړونــه یــو ضروري امر دی پــه دې معنی چې په لنډ وخت کې د تولیــد امکان زیات دی خو د پلورنــې امــکان یې کم وي ، نو لدې کبله تصدي کوښــښ کوي چې پــه اوږده موده کې تولیدات خرڅونې ته چمتو کړي او د تولید اوخرڅلاو ترمنځ یو توازن وساتي.

په یوه تصدۍ کې د لارښوونې او تصمیم نیونی د تګلارې پړاوونه

د یــوې پرمختللې اداري په منځ کې د کارونو تقســیمول د یو منیجر د مهمو فعالیتونو څخه حســابیږی لکــه څرنګه چې په یــوه تصدۍ کې تصمیم نیول یو مهم اوعمــده رکن یادیږی نو په هغه کې عجله کول د زیاتومصارفو درامنځته کیدولامل ګرځي نو په یوه تصدی کې د یو شخص په واسطه په عجلی او ژرژر کارکول د خرابی درامنځته کیدو لامل ګرځي اوباید د وخت په تیریدوسره په ډېرې حوصلې کار وشي

غوره تصمیم نیول څه ته وایي؟

یو غوره اوښه تصمیم هغه دی چې نتیجه یې په زړه پورې او له غوښتنې سره سمه وي.

یو غوره تصمیم هغه تصمیم دی چې د هغه وروسته د انسان دغوښتنی سره سمه نتیجه لاسته راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړي سرکې په یوه غوره تصمیم کې مشکل د یوې غوښتنې په توګه پیژندل کیږي او هغې ته د حل لاره پیداکیږی.

د تصمیم په دویمه مرحله کې مشکلات ټول څیړل کیږي اود حل لپاره یې امکانات په پام کې نیول کیږي

پــه لنډ ډول په دغومرحلوکې چې کومې ســتونزې لیدل کیږي دهغــود حل لپاره باید تصمیم ونیول شي.

باید یادونه وکړو چې دهرې تصدی ټولې ستونزې د حل لاره لري او باید داسې لاره ورته ولټول شي چې دتصدی په کار اوبار کومه اغیزه ونه کړي.

کله چې مشــکلاتو ته دحل لاره پیداشــوه نو د تصمیم نیولوبله مرحله د نتیجو ښوولوده چې پــه نتیجه کې کمیت، کیفیت او ظرفیتونه معلومیږي چــې منفي ټکي ورځنې جلاکیږي بالاخره د تصمیم وروستی مرحله د تصمیم عملي کول دي.

د تصمیــم په ټولو مرحلو کې معلومات راټولیږي او وروســته ترتحلیــل او تجزیې لاندې نیول کیږي. د تصمیم نیولو ټول لاملونه یو له بل سره اړیکه لري او په تصمیم نیولو کې له دغو لاملونو پرته تصمیم نه شي نیول کیدلی.

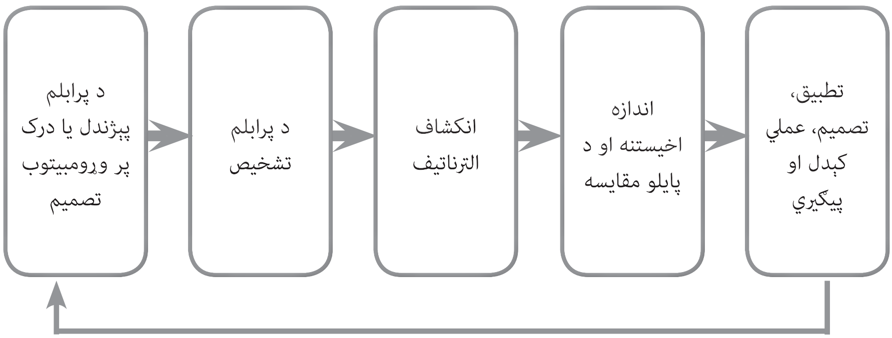

پورته شــکل ته په کتوسره ، د تصدۍ اداره او ارګانونه، د تصدۍ د موخو، ســیالیت، د بیلابیلو ساحو د تنظیمولو په اړه بیلابیل تصمیمونه نیسي.

د تصمیم نیولو کیفیت او معقولیت، تر زیاتې اندازې پورې د ترلاسه شوو معلوماتو د کیفیت او معقولیت پورې اړه لري چې ارزیابي یې په تصمیم نیولو کې یو ضروري امر دی.

سربــیره پر اهلیت، لیاقت، تجربه، ښــوونه، رفاقت، حوصله منــدي، د فکر قوت او د تصمیم نیوونکي لید لوری، په تصمیم نیولو کې مهم رول لوبوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورم څپرکي لنډيز

پلان جوړونه د يوې تصدۍ يومهم اوســاسي اصل دي چې بايد ژور فکر ورباندې وشي څكه له پلان څخه پرته د يوې تصدۍ د كارونو او فعاليتونو پرمخ وړل يو ستونزمن كار ګڼل كيږي.

پــه يــوې تصدۍ كې پلان جوړول كه هغه تصدى لويه او كــه كوچنى د بى باورۍ د رامنځته كولو او او انديښــنو د له منځه تللو لامل ګرځى او همداراز يې د ســالمى رهبرى درامنځته كيدو لامل ګرځي.

پلان جوړول په عمومي ډول په دريو برخو ويشــل شــوى دى چې د طويلمدت يا لويو پلانو ، متوســط المدت يــا منځنيو پلانونو اوهمداراز كوتاه مدت يالنډو پلانونو ويشــل شــوى دى چې هريويى ځانګړى هدفونه لري او بيلابيلې ځانګې لري

د توليدى وســايلو پلان جوړونــه ، او د مالى امورو پلان جوړونه پــه اقتصادي تصدى كې له خورا اهمښــت څخه برخمن دى نو ځكه په لنډډول ويلاى شــو چې د يوې تصدۍ د كار اصلى د برياليتوب ټكى يواځې اويواځې دقيق پلان دى چې د تصدۍ د پرمختګ او كاميابى لامل ګرځى

د څلورم څپركي پوښتنې

۱- پلان جوړونه تعريف كړئ ؟

۲- پلان جوړول په څوډوله دي ويې ليكئ؟

۳- د يــوې تصدې د پــلان جوړونې د عملې پلان جوړونې څو مهم ټكــې وليكئ او د مرحلو نومونه يې واخلئ؟

۴- د توليد د لاملونو پلان جوړونه په لنډډول وليكى؟

۵- د توليد د لاملونو د پلان جوړونې په اړه معلومات وركړى؟

۶- د مالي امورو پلان جوړول بيان كړئ اومهمې موخې يې بيان كړئ ؟

۷- دمالي پلان جوړونې مهمې موخې بيان كړئ؟

۸- د پلورنې د پلان جوړونې په اړه خپل نظر وليكئ ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

د تولیدوونکي د انتخاب نظریه

تولیزه موخه:

د تولید د مطلوبې سطحې له ټاکنې سره بلدتیا او د تولید د اندازې له مخې د تولیدونکي ټاکنه.

د زده کړې موخې: په دې څپرکي کې زده کوونکي د اســتخدام، د تولید د مرحلو او لارو چارو، د تولید په اړه د محاسبې او اندازې سره بلدتیا پیدا کوي او په لاندې مسئلو به وپوهیږي:

- خالص عواید او د تولید مناسبه اندازه.
- د تولید له مجموعي عوایدو سره د مصارفو مقایسه
- د اضافی عاید مقایسه
- د تولید پړاوونه او د تولیدکوونکي د ګټې خوندی ساتل
- د نزولي ګټې قانون

۱- خالص عایدات او د تولید مناسبه اندازه:

په عمومي ډول یوه تصدی خپل خالص عواید په پام کې نیسی اووروسته دتولید اندازه ټاکي خالــص عاید د مجموعي عاید هغه برخه ده چې د مجموعي لګښــتونو له ارزونې وروســته پاتې شي.

$$TC - TR = NR$$

مجموعي لګښت، مجموعي عاید، خالص عاید

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تولیداندازې ته په کتو سره خالص عواید په لاندې دوه طریقو تعین کېږي.

۲- د مجموعي عاید سره د مجموعي لګښتونو مقایسه:

مجموعی عاید او مجموعی لګښــتونه په بیلابیل ډول محاســبه کیږي چې ددې مطابق یعنې د تولید مطلوبه کچه y عبارت له هغې پیمانې څخه ده چې خالص عاید (NR) لوړې کچې ته رسیدلی وي.

په لاندې جدول کې مجموعي عاید د (۲ افغانۍ = py) او (۵ افغانۍ = px) او مجموعی ثابــت لګښــت (۲۰ افغانۍ = TFC) ښــودل کیږي څکه چــې TR او TC ثابتو قیمتونو ته په کتوسره د تولید په اړیکه محاســبه شــوی نو د ګراف په شکل د هغوی رابطه په لاندی ډول ښــوول کیږي.

د تولید معینه اندازه او د خالص عاید محاسبه.

لامل تولید X	مقدار تولید y	لګښتونه مجموعی ثابت TFC	لګښتونه مجموعی متحول TVC	لګښتونه مجموعی TC	عاید مجموعی TR	عاید اضافی MR	عاید منځني AR	عاید خالص NR
0	0	20	0	20	0	-	-	-20
1	5	20	5	25	10	2	2	-15
2	14	20	10	30	28	2	2	-2
3	21	20	15	35	42	2	2	7
4	26	20	20	40	52	2	2	12
5	30	20	35	55	60	2	2	15
6	33	20	30	50	66	2	2	16
7	35	20	35	55	70	2	2	15
8	36	20	40	60	72	2	2	12

(c) ketabton.com: The Digital Library

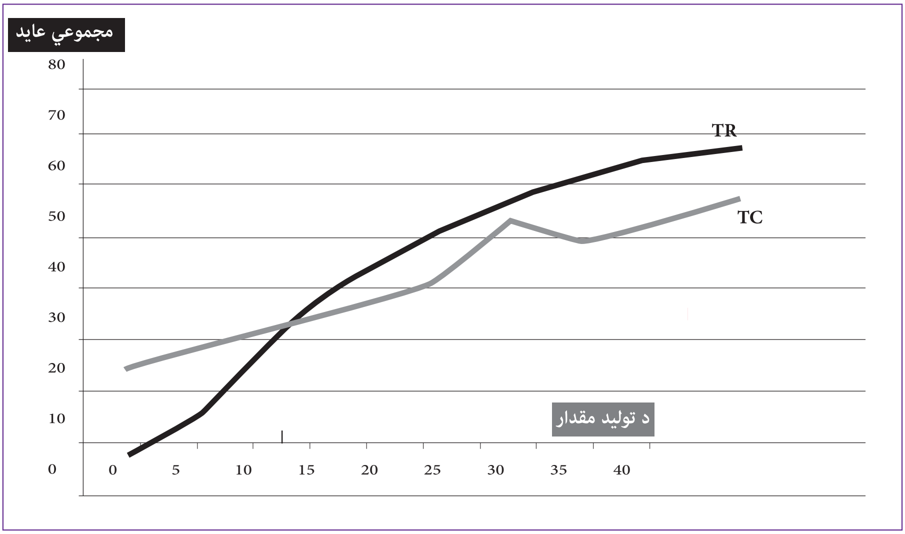

۳- د اضافي عايد (MR) او اضافي لګښت(MC) مقايسه:

د ذکر شوي ميتود څخه په ګټه اخيستو سره ، توليد ته دومره پراخوالی ورکولای شو چې د هر توليد شوي واحد، اضافي عايد (MR) د اضافي لګښتونو (MC) سره مساوي وي.

MR=MC

اضافي لګښتونه = اضافي عايد

$$\frac{\Delta TR}{\Delta y} = \frac{\Delta TC}{\Delta y}$$

لکــه څرنګــه چې په پورتني جدول کې وليدل شــول د بازار په سيســتم او په آزاد رقابت کې **MR** (د هرتوليدوونکــي اضــافي عايد) منحنــۍ تقاضا (**Demand curve**) محصول ښــيې چې دا قسمت هميشه وخت مساوي دی له منځني عايد (**AR**) سره او د هر توليدي واحد قيمت (**Py**)

$$\textbf{MR=} \frac{\Delta TR}{\Delta y} = AR = D = Py$$

۴- د توليد پراوونه او د توليدوونکي د زياتې ګټې ساتل:

د متوســط او نهايي توليد څخه به په ګټې اخيستنې سره کولای شو چې په کارګري ګروپ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تولید په دریو پړاوونو وپوهیږو.

لومړی پړاو: د تولید له پیل څخه حسابیږی او تر هغه وخته پورې چې نهایی تولید له متوسط تولید څخه زیات وي ادامه پیداکوي.

دویم پړاو: د متوسط تولید له زیاتې اندازې څخه پیلیږي او د نهایي تولید ت رپای ته رسېدو پورې وي. په دویمه مرحله کې نهایي تولید له متوسط څخه کم وي خو مثبت وي (له ۴کارگر تر ۸کارگرو).

دریم پړاو: د نهایي تولید له صفر څخه پیلیږي. (له ۸ کارگرو وروسته)

که کارگران په وړیا ډول کار هم وکړي تولید کوونکی هیڅکله د تولید دریمه مرحله نه انتخابوي په دې خاطر چې د کارگرانو په زیاتوالي سره د تولید اندازه کمیږي

لومړی پړاو د تولید کوونکی لپاره انتخابي پړاو نه دی په دې خاطر چې په دې پړاو کې متوسط تولید همیشه وخت د زیاتوالي په حالت کې دی.

یاپه بل عبارت په دې پړاو کې د تولید اندازه د کارگرو د اندازې څخه زیاته ده

په دې پړاو کې د تولید د لاملونو او قیمت له ثابتولو وروسته د لگښتونو په پرتله د تولیدونکي لاسته راوړنې ډېرې وي نو په دې اساس دغه پړاو نه ټاکي ځکه په دې پړاو کې توقف د تصدۍ په گټه نه دی او باید د دویمې پړاو خواته حرکت وکړی.

نو ویلای شو چې د تولید لپاره ترټولو غوره پړاو، دویم پړاو دی چې په هغه کې د تولیدونکی گټه زیاته ده.

همداراز په دې پړاو کې که نهایی تولید کم هم وي خو مثبت وي او د تولید د زیاتوالي لامل گرځي، خو دا چې تولیدونکی د دویم پړاو کوم ټکی انتخابوي، د کارگرو د استخدام پورې اړه لري.

د کاري گروپ او ثابت لامل (سرمایې) په نظر کې نیولو سره د نهایي او منځني تولید محاسبه.

نهايي تولید $\frac{\Delta Q}{\Delta L}$	متوسط تولید $\frac{Q}{L}$	کل تولید Q	کارگر L	سرمایه v
-	-	0	0	10
10	10	10	1	10
20	15	30	2	10
30	20	60	3	10

(c) ketabton.com: The Digital Library

10	4	80	20	20
10	5	95	19	15
10	6	108	18	13
10	7	112	16	4
10	8	112	14	0
10	9	108	12	-4
10	10	100	10	-8

۵- د کمې ګټې قانون

الف- د نزولی بهرې د قانون مفهوم(کمه ګټه)

تولید، حاصل، او ګټه (**output**) چې د لامل اصطلاح (**input**) په مقابل کې استعمالیږی ، مترادف اقتصادي اصطلاحات دی چې فزیکی مفهوم یې اندازه ده اوجنسونه او خدمات چې د تولید دعملیې یا د تولید دلاملونو څخه لاسته راغلی وي بحث کوي.

د بهره نزولی قانون (کمې ګټې قانون) په لاندې ډول بیانیږي:

د دې قانون معنی دا ده چې د هر متغیر عمل (کاري قوت) لپاره معینه اندازه شتون لري چې باید د ثابت لامل سره یې ترکیب کړو.

ب: د کمې ګټې رسم او بیانول

د دې تیورۍ د پلې کولو لپاره دوې لارې شتون لري، لومړی دا چې د تولید دوه لاملونه دي چې یو یې ثابت دی او بل تغیرکونکی دی.

د مثال په توګه: یوه ټوټه ځمکه د ثابت لامل په توګه درکړل شوی او کار هم له هغه تغیرونکي لامل څخه عبارت دی چې په دې ځمکې باندې په پرله پسې ډول اضافه کیږي، لکه څرنګه چې په لاندې جدول کې لیدل کیږي، په ثابت لامل یعنې ځمکه باندې د بدلون موندونکي لامل یعنې کاري قوت د زیاتوالي له امله، مجموعي تولید، وسطي تولید او نهایي تولید تریوې معینې نقطې پورې زیاتیږي او د ګټې له وروستۍ اندازې وروسته بیا په کې کموالی راځي.

په لاندې جدول کې ثابت لامل یعنې ځمکه، بدلون موندونکی لامل، یعنې کاری قوت او د هغه څخه لاسته راغلی مجموعي تولید، وسطي تولید او نهایي تولید په یو ګرافیک شکل کې ګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهايي توليد $MP=\frac{\Delta TP}{\Delta L}$	منځنی توليد $AP=\frac{TP}{L}$	مجموعي توليد TP	کاري قوت لامل متحول L	ځمکه ثابت لامل K
-	1	1	1	500
2	1.5	3	2	500
3	2	6	3	500
4	2.5	10	4	500
5	3	15	5	500
6	3.5	21	6	500
7	4	28	7	500
6	4.25	34	8	500
5	4.33	37	9	500
4	4.3	43	10	500
3	4.18	46	11	500
2	4	48	12	500
1	3.8	49	13	500
-1	3.4	48	14	500
-3	3	45	15	500

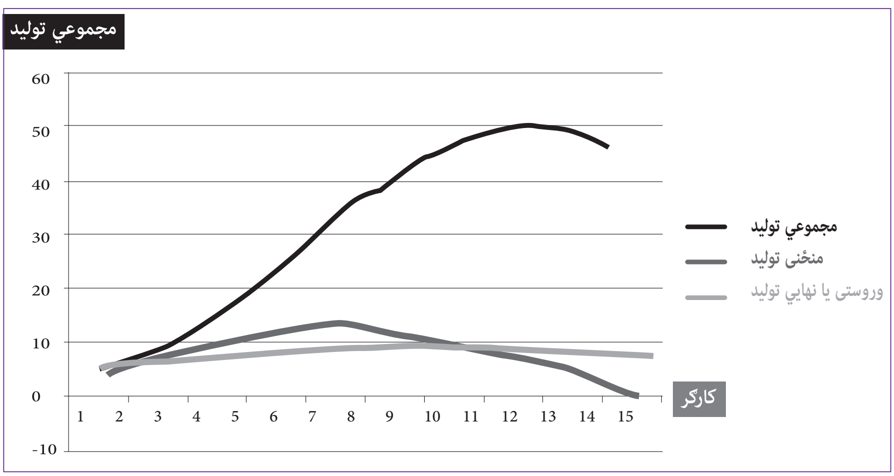

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکي لنډیز

د مالي امورو تنظیم کول، پلورل او پیرودل هغه ستونزې دي چې د متصدیانو په ځانګړي ډول د هغو کوچنیو سوداګرو چې د سرمایه ګذارۍ لپاره دقیق پلانونه نه لري.

د تولید لاملونه او د تولید د پړاوونو تعینول هغه موضوعات دي چې متصدیان په کې له لاندې لارو چارو کار اخلي:

- خالص عاید او دتولید د اندازې ټاکل.

- د مجموعي لګښتونو سره د مجموعي عوایدو مقایسه کول.

- داضافي عایدمقایسه کول.

په پای کې د تولید پړاوونه او لاسته راغلی عاید محاسبه یا ارزوو.

په لنډ ډول هغه موضوع ګانې چې د متصدیانو په مخکې پرتې دي د تولید اندازه یا مقدار دی.

پــه دې څپرکي کې د تولید د اندازې دمیتودونو ،دتولیــد دپړاوونو، او د تولیدوونکي د زیاتې ګټې په اړه معلومات وړاندې کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکي پوښتنې

۱- د تولید اندازه په څو ډوله رامنځته کیږي د هر یوه په اړه یې یوه تبصره ولیکئ ؟

۲- د تولید د پړاوونو په اړه معلومات ورکړئ او په ارقامو یې بیان کړئ ؟

۳- تولیدونکي ولی د تولید دویم پړاو انتخابوي په دلایلویی بیان کړئ ؟

۴- د بهره نزولي قانون تعریف کړئ ؟

۵- د بهره نزولي قانون په ارقامو او ګراف واضح کړئ ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښتونه

ټولیزه موخه:

د تولید د مطلوبې سطحې له ټاکنې سره بلدتیا او د تولید د اندازې له مخې د تولیدونکي ټاکنه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې زده کوونکي له لاندې مطلبونو سره بلدتیا پیدا کوي.

- لګښتونه.
- مجموعي تولید ته په کتلوسره د لګښتونو څیړل.
  - الف – ثابت مجموعي لګښتونه.
  - ب – تغیرکوونکي مجموعي لګښتونه.
- د تولید یوه واحد ته په کتلو سره د لګښتونو څیړل.
  - الف – ثابت منځني لګښتونه.
  - ب – تغیرکوونکي منځني لګښتونه.
  - ج – مجموعي منځني لګښتونه.
  - د – نهایي لګښتونه.

لګښتونه

په دې برخه کې د تولید اندازې ته په کتوسره په لګښت ځان پوهوو او اصلي موخه مو د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

میتود او لاروچارو څخه ده چې د هغه پربنسټ د تولید اندازه معلومیږی

الماني ګوټمبرګ لګښــتونه داســې تعریف کړي (لګښت د تولید له هغو لاملونه څخه عبارت دی چې استهلاکي شکل ولري او همداراز د توکو یا جنسونو څخه د کار اخیستلو وروسته لاسته راځي او د پیسو په واسطه ځیړل کیږي).

دغه لګښتونه په مستقیم او غیرمستقیم ډول ویشل کیږي چې مستقیم لګښت لکه کاری توکي او هغه اضافی لګښتونه چې د تولید په لړي کې ورځخه کاراخیستل کیږي.

همداراز د اقتصادي فعالیتونو ځیړل او ځیړنې ته په کتوسره فرصتی لګښتونه داسې تعریف کوو:

د له لاسه وتلو فرصتونو لګښتونه

هغه اقدام یا عمل دی چې څوک وکولای شي کنترول یې کړي خو وخت ورڅخه تیرشوی وي

په بل عبارت د یو محصول فرصتي لګښــتونه د هغو لاســه وتلو محصولاتو له ارزښــت څخه عبارت دی چې د سرچینو د تولید د اندازې څخه ترلاسه کیدای شي

د بیلګې په توګه: د تصدی په یوه کارخانه کې دوه ډوله رختونه هم مردانه اوښځینه تولیدیږي چې د دواړو رختونو د پیســو لګښتونه سره مســاوي وي نو دلته تصدی پریکړه وکړی چې په یوه دستګاه کې هم مردانه اوهم ښځینه لباس تولید کړي. په دی صورت کې د مردانه لباس لګښت د ښځینه لباس د مجموعي لګښت څخه عبارت دی.

او که چیری د دواړو رختونو پولي لګښــت فرق ولري په دی وخت کې د مردانه لباس فرصتی لګښت د ښځینه لباس د ارزښت دخالص محصول څخه عبارت دی.

د محصولاتو د فرصتي لګښتونه پربنسټ د یوه محصول انتخابول هغه وخت په زړه پورې وي چې فرصتي لګښتونه یې د تولید په ټولو برخو کې د محصول ارزښت ته په کتوسره مساوي وي.

د تولید د اندازی تعینول او د مستقیم لګښت ځیړل

مســتقیم لګښــت ته په کتوسره د تولید تعین اواندازه ثابتیږی او مستقیم لګښتونه په لاندې دوه شکلونو ځیړل او ځیړو.

۱- د مجموعی تولید له پلوه د لګښتونو ځیړل

۲- د تولید د یوه واحد له پلوه د لګښتونو ځیړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجموعی ډول د لګښتونو بيانول

الف- ثابت مجموعي لګښــتونه **Total Fixed Cost** د توليد د هغه مســتقيم لګښــت څخه عبــارت دی چــې د توليد د ثابتو لاملونو د ټاکنې څخه لاســته راځي لکه ماليه، د ځمکې اجاره ، د تعمير کرايه ، د ماشينونو استهلاک او نور

متحول مجموعي لګښتونه Total variable cost

د مجموعي لګښــتونو له هغې برخې څخه عبارت دی چې د توليد دلاملونوله اخيستلو څخه لاســته راځي او د توليد د اندازې سره بدلون ومومي. د بيلګې په ډول هرکله چې د توليد اندازه د صفر سره مســاوي وي په دې صورت کې متحول لګښــتونه نه معلوميږي خو کله چې د تصدۍ د توليد فعاليتونه پيل شي متحول لګښتونه هم معلوميږي

بناء په دې ډول ويلی شــو چې د مستقيمو لګښــتونو او د توليد د اندازې ترمنځ اړيکه شتون لري په دې معنی چې د توليد د اندازې له زياتوالي سره بدلون موندونکي لګښتونه هم زياتيږي.

بدلون موندونکي لګښتونه په خطي او غيرخطي ډول هم شتون لري لکه غوړيو، پطرولو ګاز، انرژی د برق اونورو توليدی توکو لګښتونه.

سربېره پردغو دوه ډوله لګښتونو، کولای شو چې لګښتونه په لاندې ډول وويشو:

ثابت متوسط لګښتونه، منځني متغير لګښتونه، منځني، مجموعي او نهايي لګښتونه.

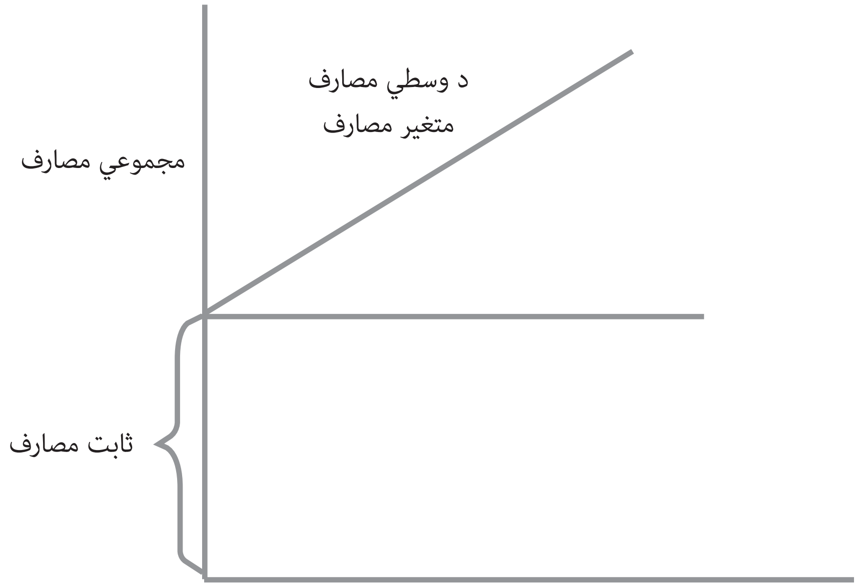

(c) ketabton.com: The Digital Library

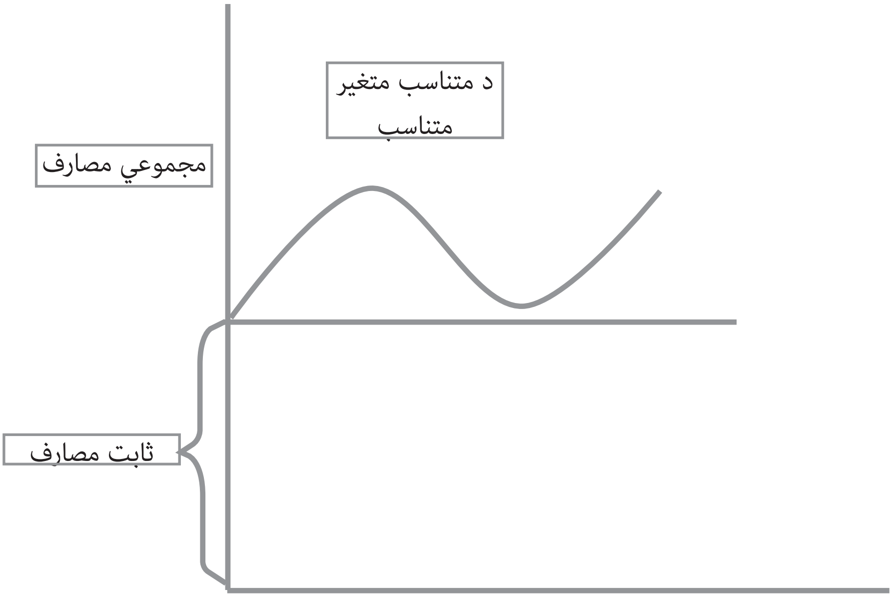

۱- ثابت منځني لګښتونه AFC

ثابت منځني لګښــتونه، د ثابتو لګښــتونو او د تولید د اندازې ترمنځ تناسب رامنځته کوي. یا په بل عبارت هرکله چې ثابت لګښــتونه د تولید په اندازې وویشــل شي ، ثابت منځني لګښــتونه یعنی AFC لاسته راځي.

پــه هر تولیدي واحد کې د ثابتو منځني لګښــتونو اندازه کمیږي یعنــې هرڅومره چې تولید زیاتیږي دغه لګښتونه کمیږي.

$$AFC=\frac{TFC}{Q}$$

خو کله چې د تصدۍ د تولید ظرفیت زیاتیږی او په هغه کې ثابت لګښتونه هم زیاتیږي، نو په دې صورت کې منځني ثابت لګښتونه هم ډېریږي او نزولي لاره غوره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- بدلون موندونکي منځني لګښتونه AVC

بدلون موندونکي وسطي لګښتونه عبارت له هغو لګښتونو څخه دي چې د هر تولید په واسطه محاســبه کیږي یا په بل عبارت هرکله چې بدلون موندونکي لګښــتونه ، د تولید په اندازې تقسیم کړو ، وسطي لګښتونه لاسته راځي.

$$AVC=\frac{VC}{Q}$$

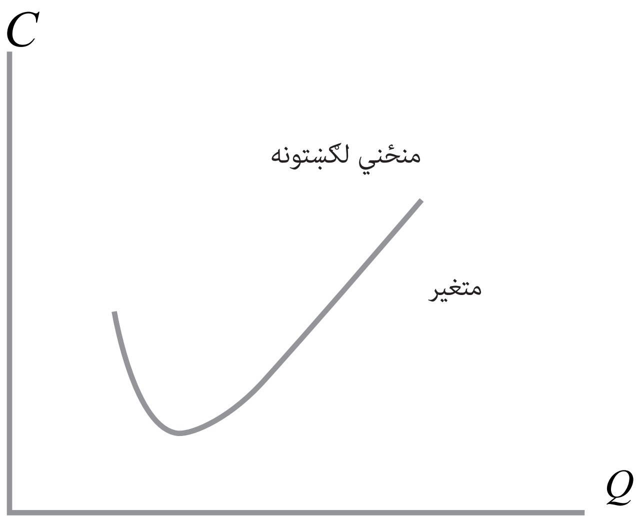

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- مجموعي منځني لګښتونه ATC

مجموعی منځني لګښتونه له هغو ثابتو او بدلون موندونکو مجموعي لګښتونو څخه عبارت دي چې د هر توليدي واحد په بنسټ محاسبه کيږي. يا په بل عبارت هرکله چې مجموعي لګښتونه (متغير او ثابت لګښتونه) د توليد په اندازې تقسيم کړو ، مجموعي منځني لګښتونه لاسته راځي.

$$ATC=\frac{TC}{Q}$$

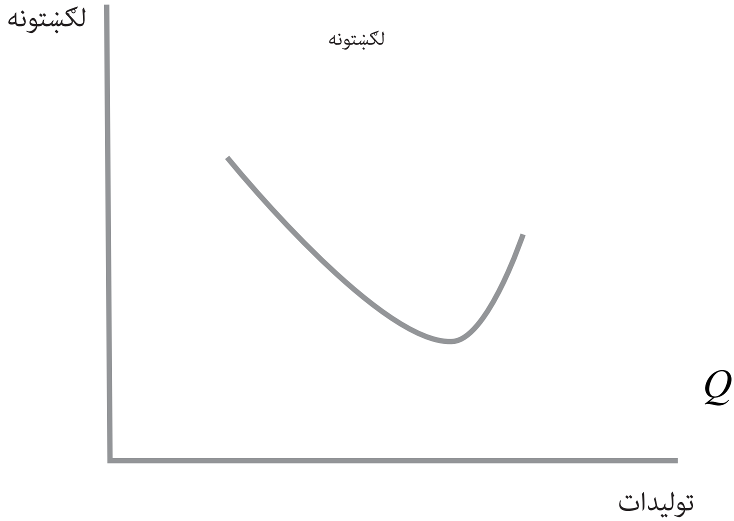

۴- وروستي لګښتونه MC

له هغو لګښتونو څخه عبارت دي چې د توليد د يو اضافي واحد له امله منځته راشي

په لاندې جدول کې چې ثابت مجموعي لګښتونه او بدلون موندونکي لګښتونه دي ، کولای شو چې وروستي لګښتونه محاسبه کړو او ګراف يې رسم کړو.

$$\frac{\Delta TC}{\Delta Q}$$

د بيلابيلو واحدو په واسطه د لګښتونو محاسبه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تولید اندازه Q	ثابت لګښتونه FC	متغیر لګښتونه VC	مجموعی لګښتونه TC=FC+VC	نهايي لګښتونه $MC=\frac{Da}{DLC}$	مجموعي منځني لګښتونه $\frac{TC}{Q}$	ثابت منځني لګښتونه $\frac{AFC}{Q}$	متغیر منځني لګښتونه $\frac{VC}{Q}$
0	256	0	256	0	-	-	0
1	256	64	320	64	320	256	64
2	256	85	340	20	170	128	42
3	256	99	355	15	118.3	85.3	33
4	256	112	368	13	92	46	28
5	256	125	381	13	76.2	51.2	25
6	256	144	400	19	66.6	42.7	24
7	256	175	431	31	61.5	36.6	25
8	256	224	480	49	60	32	28
9	256	297	553	73	61.4	28.4	33
10	256	400	656	103	63.6	25.6	40

ثابــت منځني لګښــتونه (AFC)، بدلیدونکي لګښــتونه (AVC) آخرني لګښــتونه (MC)او مجموعی منځني لګښــتونه (ATC) مو په پورته جدول کې ولیدل ، داچې په ثابته لګښــتونو کې دتولید د زیاتوالي له امله بدلون نه مومي او ثابت منځني لګښــتونه AFC دتولید په اندازه باندې دثابتو لګښــتونو د ویشلو له امله لاسته راځي نوله دې امله وسطي لګښتونه د تولید د زیاتوالی له امله کمیږي.

لکه څرنګه چې په پورته جدول کې ولیدل شــول په هغه وخت کې چې د تصدۍ تولیدات د ۴- ۵ واحدو په اندازه وي ، وروستي لګښتونه کم وي

منحنی لګښــتونه وروستي منحنی لګښــتونه منځني او منحني مجموعی په هغه صورت کې چې تولیدات اته واحدونوته ورسیږي قطع کیږي .

همدارنګــه یاد منحني یا MC په متحولو منځني لګښــتونوAVC په ټیټه نقطه یعني د P په نقطه کې ۶ واحد قطعه کوي چې د منځني لګښتونو له پلوه بدلیدونکي نطقه یادیږي.

د یادونې وړده چې د ټولو لګښتونو منحني وخت یعنې لنډمهاله، منځ مهاله او اوږدمهاله وي.

د مثال په توګه. په یو کوتاه وخت کې د تصدۍ ثابت لګښتونه همیشه زیات وي ځکه تولیدي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دســتګاګاني نشي کولای په لنډوخت کې تولید ته چمتووي حال داچې یادا دســتګاه باید څلورمه حصه د سرمایې ، مزد ، د مامورینو او د تصدۍ د کارګرانو تنخوا باید ورکړي.

لــه بلــې خوا کله چې تصدۍ په تولیداتو پیل وکړي نــو بناء په میانه وخت کې د تولید اندازه زیاتیږي له همدې امله متغیر لګښتونه زیاتیږي.

په اوږد وخت کې تصدي کولای شي په تولید کې بیلابیل ظرفیتونه رامنځته کړي نو همدا وجه ده چې په اوږد مهال کې ثابت لګښتونه د کموالی خواته ځي.

مثال: که د تصدۍ د جنسونو او خدماتو غوښتنه زیاته وي نو په دې صورت کې تصدي خپل اصــلي تولیدات زیاتوي او که برعکس وي نو تصدي تولیدات کموي او نور اجنســاس چې په بازار کې ورته لیوالتیا زیاته وي تولیدوي چې په دې صورت کې د ثابتو لګښتونو یوه برخه کمیږي.

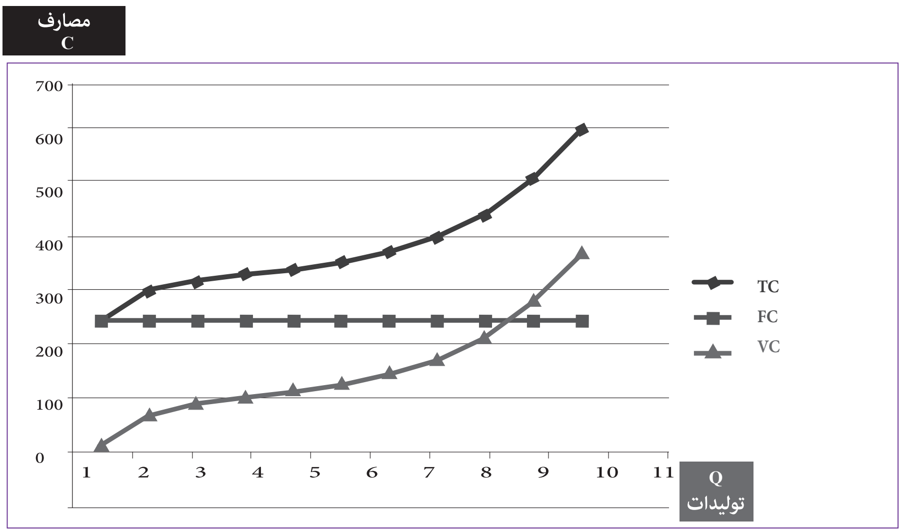

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپږم څپرکي لنډیز

د تولید لپاره د بنسټیز عنصر لګښت یوه لاسته راوړنه ده.

هم اقتصادي فعالیت له یوې خوا لګښت ایجابوي اوله هغه څخه دحاصل توقع کیږي.

ځکه چې لګښــت په مســتقیمه توګه دمتصــدي مفاد تراغیزی لانــدې راولي. په هغه صورت کې چې په یوه تصدۍ کښــې لګښــتونه په دقیقه توګه محاســبه اوپه نظرکې ونیول شي او داضافي لګښتونو څخه مخنیوی وشي، نوبیله شکه دتصدي ګټه زیاتوالی مومي. اوهمدارنګه برعکس. پدې څپرکي کې مجموعي لګښــتونه اودیوه واحد له مخې لګښــتونه دارقامو او ګرافونوپه ښــوولوسره تولید ترڅیړنې لاندې نیول شــوی دی. هیله کیږي محصلین له موضوع څخه رغنده ګټه واخلی او دهغه اهمیت وپیژني.

اونوموړي اساسات دکارپه برخه کې عملي اوتطبیق کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپږم څپرکي پوښتنې

۱- د لګښتونو په اړه څه پوهیږئ توضیح یې کړئ؟

۲- ګوتنبرګ مصارف څرنګه تعریف کړي دي؟

۳- مستقیم اوغیرمستقیم لګښتونه توضیح کړئ؟

۴- دفرصتی لګښتونو په اړه څه پوهیږئ، سره له مثاله یې توضیح کړئ؟

۵- دلګښتونوله مخې دتولید مطلوبه سطحه په څومړوله ټاکل کیږي صرف نوم یې واخلئ؟

۶- مجموعي مصارف په څوډوله دي هریو توضیح ګړئ؟

۷- دتولید دفي واحد له مخې لګښتونه څه ډول دي؟

۸- منځني ثابت لګښتونه، متغیر، مجموعي او وروستني لګښتونه تعریف کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم څپرکی

د تولید د لاملونو بازارونه

تولیزه موخه:

له بازارونو سره د بازار په نقش او رول، د تصدۍ په فعالیتونو او د بازار په اغیزو پوهېدل.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې زده کوونکي له لاندې مطلبونو سره بلدتیا پیدا کوي.

- د تولید د لاملونو بازار پېژندل.
- د تولید لاملونه.
- د کار وسایل.
- د کار برخې.
- کار.
- د کار بازار.
- د کار د بازار ځینې خاصیتونه.
- د ځمکې بازار.
- د سرمایې بازار.
- د تولید د لاملونو عرضه کول.
- د تولید د لاملونو تقاضا.
- مزد او د هغه ډولونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تولید د لاملونو بازارونه

لکــه څرنګه چې پوهیږی کورنی د تصدی لګښــت ته کوم اهمیــت نه ورکوی بلکې د تصدی تولیداتو ته پام کوي چې د تولید کیفیت حنګه دی خو ګورو چې کورنۍ څنګه تولید شــوي شــیان اخلي اولاسته یې راوړي.

کورنۍ هم لکه اقتصادي تصدی لاملونه په واک کې لري چې د دغو لاملونو څخه په استفادی سره بازارته تغیر ورکوي او خپل د ضرورت وړ شیان ترلاسه کوي چې دغه بازارونه د تولید د لاملونو د بازار په نوم یادیزي.

لاملونه او د تولید سرچینې هغو مجموعي امکاناتو ، وســایلو او انسانی کاری ګروپونو ته ویل کیــږي چې د توکــو او خدماتو په تولید کې مهم رول لوبوي اوهمــداراز د محدودیتونو، بدلونونو اوترکیب خاصیتونه لري.

په معمولي توګه دغه لاملونه د ټولنې له هغو لاســته راوړنو له ډلې څخه دي چې د مزدورۍ له امله ، اجارې او سود او یا نورو لارو څخه یې ګټلې وي.

لــه بلې خــوا د یادو لاملونو خاوندان د عرضه کوونکو په توګــه د تولید هغه لاملونه دي چې د تقاضــا کوونکو سره اړیکه لــري او د توکو او خدماتو تولیدوونکې تصدي د تولید د لاملونو بازار رامنځته کوي.

نو لدې کبله کورنۍ یا د تولید د لاملونو خاوندان د ذکر شوو لاملونو د عرضه کوونکو په توګه او د توکو او خدماتو د تولیدونکو تصدیو خاوندان د تقاضا کوونکو په توګه د تولید د لاملونو بازار رامنځته کوي او د توکو اندازه او قیمت تاکي.

هرڅــوک امــکان لري چې د لاملونو د تولید په څو بازارونو کــې شریک وی او بیلابیل لاملونه بازار ته وړاندی کړي د بیلګی په توګه: یو کس چې په یوه رســمي دفتر کې ټوله ورځ کار کوي او تنخــوا اخــلي امکان لري چې په بل خای کې هم ســهم ولري او ګټه لاســته راوړي او یا په یو بانک کې حساب ولري او د هغه څخه ګټه لاسته راوړي او همداراز یو څه یې په اجاره ورکړي او میاشتني او کلني عایدات ترلاسه کړي.

په هرصورت د دې کس عایدات عبارت له هغو عایداتو څخه دي چې د بیلابیلو لارو یې ترلاسه کړي وي او همدارازیې په بیلابیلو بازارونو کې د کار ، سرمایې او ځمکی له لارې ګټلی وي

د اقتصــادي پلــوه دغه کس په بیلابیلو بازارونو کې د تولیــد په لاملونو کې شریک دی او ګټه ترلاسه کوي نو همدا دلیلونه دي چې د تولید د لاملونو عرضه کوونکې کورنۍ بلل کیږي او یو کس کولای شي په خو بازارونو کې د تولید څو لاملونه وراندې کړي.

مخکې لدې چې د لاملونو د بازار په اړه خبرې وکړو د تولید د لاملونو په اړه معلومات وړاندې کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تولید لاملونه

د تولید لاملونه په اقتصادي علومو کې مهم رول لري او د څیړنې وړدي د تولید لاملونه د تولید سره مستقیم تړاو لري چې تولید د ژوند مهمه برخه ده نو له همدې امله د تولید لاملونه په لاندې ډول ترمطالعې او څیړنې لاندې نیسو:

د تولیــد لاملونــه د هغو توکــو څخه عبارت دی چې د هغه په واســطه په یو ځانګړي وخت کې یو تولیدي سیســتم ته داخلیږو پدې معنی چې د تولید لاملونه هغه متاع ده چې د تولید د رامنځته کیدو په برخه کې ورڅخه کار اخیستل کیږی

د تولید لاملونه د ملی اقتصاد او د اقتصادي تصدي له پلوه یو له بل سره فرق لري لکه چې د مــلي اقتصــاد له نظره ځمکه ، کار ، سرمایه او منجمنت د تولید لاملونه دي خو د اقتصادي تصدی له پلوه د تولید لاملونه په لاندې برخو ویشل شوی دي:

١- ارشادی لاملونه.

٢- بنسټیز لاملونه.

٣- اضافي لاملونه.

ارشــادی لاملونه مدیریت ، پلان جوړونه او په ســازماندهي کنترولوي په داسې حال کې چې بنسټیز لاملونه د کار توکي، د کار ګروپونه اود کا ر د وسایلو څخه عبارت دي.

د تولید اضافي لاملونه د دولت فعالیتونه ، بیمه مؤسسې ، د ټولنو فعالیتونه او نور دي.

نو لکه څرنګه چې د اقتصادي تصدی له پلوه د تولید لاملونه ترڅیړنې لاندې نیســو نوله دې امله د تولید د لاملونو دری ګروپونه تربحث لاندې نیسو:

لکــه څرنګه چې مو مخکې وویل بنســټیز لاملونه لکه: کاري ګروپونــه ، د کار توکي اود کار وســایل دي نوځکه دغه لاملونه د اقتصادي تصدی له نظره ترزیاتی څیړنی لاندی نیسو او له بلې خــوا دغه لاملونه د تولید د کمیت او کیفیت سره مســتقیم تړاو لري په دې معنی چې که تصدی دغه لاملونه په کم قیمت ترلاسه کړی نو زیاته ګټه ترلاسه کوي

د کار وسیلې

په تصدی کې د کار وســیلې د تولید بنســټیز محور دی چې د تولید په لړي کې ورڅخه ګټه اخیستل کیږي لکه ماشینونه ، ترانسپورتی وسایل اونور.

د وسیلو څخه ښه ګټه اخیستنه د ډېرو لګښتونو مخه نیسی او په تولید شي اغیزې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کار توکي

د کار توکي عبارت له هغو توکو څخه دی چې د تولید په لړي کې ترې کار اخیستل کیږي او په لاندې ډول دي

۱- خام توکي

۲- معاونه توکي

۳- محرکه توکي

خام توکي: خام توکي له هغو توکو څخه دي چې د تولید بنسټیزه برخه جوړوي او په مستقیم ډول په تولید کې ورڅخه ګټه کیږي

مرســتندویه توکي: عبارت لــه هغو توکو څخه دي چې د تولید پــه حاصلاتو کې ورڅخه کار اخیســتل کیږي خو د تولید بنســټیز قسمت نه جوړوي او همداراز د قیمت او اندازې له پلوه یې پــه تولیداتو کې اهمیت کم وي او په غیر مســتقیم ډول په تولیداتو کې کارول کیږي د بیلګی په توګه: د یوی نساجۍ رنګ ، د ترکاڼی د محصولاتو رنګ اونور.

محرکه توکي: د تولید لپاره لازمي دي خو د تولید په محصول کې په مستقیم ډول ورڅخه کار نه اخیســتل کیږي د بیلګی په توګه د ډېرو ســکاره چې په تولید کې ضروري دي ، دیزل ، پطرول ، ګریس چې د ماشینونو لپاره ورڅخه ګټه اخیستل کیږي اونور.

کار: کار د انســان لــه هغه دماغــی او فزیکي فعالیت څخه عبارت دی چې د یو ارزښــت د رامنځته کولو ، د ضرورتونو د له منځه وړلو او د عایداتو د ترلاسه کولو لپاره ترسره کیږي

هغــه قیمت چې د کار په بدل کې ترلاســه کیږي مزد ورتــه ویل کیږي چې په دی څپرکي کې به ورباندې خبرې وکړو

۱- د کار بــازار: د کار بازار د تولید په لاملونو کې یو له مهمو بازارونو څخه شــمیرل کیږي او زیات اهمیت لري

پــه دې بازار کې د یوعــام بازار پرمفاهیمو سربیره ، تولنیز ، سیاســی او اقتصادي لاملونه هم ډېــرې اغیــزې او اهمیت لري ، په لنډ ډول ویلای شــو بیکاري ، د سرمایې څخه اســتفاده نه کول هیڅکله ټولنیزي ، اقتصادي او ســیاسي اړتیاوې نه شي پوره کولای ځکه دکاري ګروپونو لپاره د کار نه شتون منفي پایلې لري او په ټولنه کې ستونزې رامنځته کولای شي

په هره ټولنه کې د تولید مهمې سرچینې د کاري ګروپونو کمیت او کیفیت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په ناخالص تولید کې د تولید د لاملونو ســهم ته وگورو په ډېرو هیوادونو کې داســې لیدل کیږي چې په ناخالص تولید کې کاري قوتونه ډېره فیصدي او برخه لري بې له شک او گومان څخه هغه څه چې نړیوال اقتصاد یې مخکې له مخکې ځانگړی کوي اوورته اهمیت ورکوي د کار ملي او نړیوال بازار دی چې هره ورځ په کې بدلون راځي

دا مهــال د نړۍ هیوادونه کوښــښ کوي ترڅو د یوه نظــام په جوړولو سره خپلو خلکو ته کار پیداکــړي او پــه بیلابیلو دندو یې وگماري. په حقیقت کې د یوهیواد ټول وگړي هغه وخت کولای شي چــې پرمختگ وکړي ترڅو پرمختللې تکنالوژي ته لاس رســی پیداکړي او د مســلکي زده کړو څخه برخمن شي.

کاري گروپونه د تولید د لاملونو مهم او اصلي لاملونه دي چې په زیاته اندازه د تولید د لاملونو محدودیتونه او منفی نقطې له منځه وړي او د تولید په زیاتوالي کې ډېره مرسته کولای شي.

پــه بــل عبارت کاری گروپونه د کارگرو په فزیکي فعالیت نــه خلاصیږي ځکه هرکارگر ته الله تعالی ځانگړی فکر او عقل ورکړی چې د دغه فکر او عقل څخه په گټې اخیستنې سره په بیلابیلو ځانگو کې د کارکولو وړتیالري.

د کار د بازار ځینې خاصیتونه

لکــه څرنگــه چــې کاری گروپونه د تولید مهــم او اغیزمن لاملونــه دي اود کار په بازار کې د محصولاتو په څیر عرضه اوتقاضا لري نو باید په دې وپوهیږو چې د کار بازار لکه د غنموبازار ، د فولادو بازار ، اونور دي چې لاندې ځانگړتیاوې لري:

۱- د کار د بازار اصطلاح: په واقعت کې کولای شــو چې د کار ډول ډول په زرگونو بازارونه لاســته راوړو دغه بازارونه د کاري مهارتونو له پلوه له ســاده کارو څخه لکه په رستورانتونوکی کار کول ترلویوکارونو لکه جراحي اونورو پورې دي چې د کار لوی او پراخه کارونه ورته ویل کیږي

په همدې ډول له جغرافیایي پلوه د کارگرانو لپاره محلي بازارونه ، د پوهنتون د استادانو لپاره ملي بازارونه او د ډاکترانو او انجینرانو لپاره له نړیوالو بازارونو یادونه وکړو.

۱- د بــازار د محصولاتــو پرخلاف، لومړني توکي لکه غنم، وریجــې او نور چې د خرڅولو لپاره ځانگړي ځایونه لري او د بدلون وړ دي او له بله پلوه دغه خوراکي توکي یو له بل سره تړاو لري

د کار د خاوندانــو دغه تولید شــوي توکي که څه هم فرق لري خــو د کار د خاوندانو لپاره د ارزښت وړدي. اوپه هرډول د تولید امکان لري.

۲- د کا راو محصولاتو د بازار بل فرق دا دی چې د کار په بازار کې کار گران ســتندرد نه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د محصولاتو په بازار کې کار ګران ســتندرد دي او توکي ســتندرد تولیده وي او د توکو لپاره امکان لري چې ډول ډول طبقې جوړې شي دغه توکي د فزیکي خاصیتونو له پلوه یوشان دي کله چې تصدی تصمیم ونیسي دغه مسلکي کسان انتخاب کړي اوداسې کسان انتخاب کړي چې هرکار ګر ځانګړي کسبونه او خاصیتونه ولري

کارګران د عمر ، جنس ، نژاد ، د بدني اســتعداد ، قوت ، او نورو خاصیتونو له امله زیات فرق لري او د دوی بیلابیل خاصیتونه د دې لامل شوي چې په تولیداتو کې بیلابیلې دندې ترسره کړي

سربیره پردې د کارګرانو ترمنځ نور فرق هم شته د بیلګې په توګه زده کړې ، تجربه ، تخصص اونور چې د دې تفاوتونو له امله د دوی دندې هم فرق لري

په لنډ ډول په ژوند کې د انســانانو ټول خاصیتونه او ځانګړتیاوو ته انســاني سرمایه ویل کیږي چې د فزیکي سرمایې په وړاندې یې کاروي

۳- د کسبونو ترمنځ اړیکه: د کسبونو ترمنځ اړیکه د کار د بازار یو بل خاصیت دی که مو پام کړی وي د اخیستلو او پلورلو نرخونه د هرې ورځې ترمنځ فرق لري او تړاو لري

اویا هغه څه چې نن تولیدوونکي او یا لګښــت کوونکي اخلي د نن ورځې خرید له پرون سره تړاو نه لري په داسې حال کې د کار په بازار کې دغه مقوله وجود نه لري

خو په محصولاتو یا تصدۍ کې هره ورځ د کارګرانو فعالیت څیړل کیږي او تصمیم نیول کیږي او د نن ورځې کار له تیرې ورځې سره پرتله کیږي.

کارګر په تصدۍ کې خپل کسب ته په کتوسره کار اخلي او خپله تجربه کاروي لدې کبله تصدي د خپل مهارت د زیاتوالي لپاره سرمایه ګذاري کوي.

په هرصورت هغه څه چې د کار په بازر کې د توکو به خرید او فرو ش کې مطرح دي په هغه کــې کارګــر خپل کار ته حاضریږي او پوهیږو چې د محصولاتــو په بازارکې توکي د ځانګړي ژوند سره نیغه اړیکه لري

۴- د هغه څه پرخلاف کوم چې د کالیو په پیر او پلور کې مطرح دي د کار په بازارکې کارګرله خپل کار سره شــتون لري. پوهیږو د کالیو د محصولاتو په بازارکې په ځاني ژوند باندې مســتقیمه اغیزه نلري. پداسې حال کې چې دکارپه بازارکې کارګربايد په فزیکي ډول دکارله نیروسره حاضروي. پدې ماناچې کارګرپه هغه کې خپل کار سرته رسوي دکارپه بازارکې له مهمو لاملونو څخه دی. دا حالــت یــا فزیکي دی لکه: د کار د چاپیریال ګرمي او یخني، غالمغان، ګرد او دوړې د حادثو اوپ ینبــو رامنځته کیدل او د کار په وخت کې په ماشــین آلاتو سره زخمی کیدل. یا اجتماعي دی لکه: د کار طریقه او په نظارت کې دقت او نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- د چانــې وهلو په قدرت کې د کارګر ضعیــف حالت هم د کار د بازار له ځانګړتیاوو څخه شــمیرل کیږي چې له نورو بازارونو څخه یې ځانګړی کوي، معمولاً ډېر کارګران د شــغل په پلټنه کښــې وي خو د هغوی د اشــتغال لپاره خالي ځایونه کافي ندي هغه کارګرچې محدود امکانات په واک کې لري د هغه کارپه لټه کې وي چې څومره زرورته لاس رســی پیداشي. پداســې حال کښې چی کاربښــوونکی کولای شي منتظر پاتې شي او د ډېرو داوطلبانو له منځه کوم چې د شــغل پلټنه کوي مناسب انتخاب ترسره کړي.

نو لدی کبله ویلای شــو چې کاربښــوونکی د اشتغال د وضعیت په تنظیم کې قوي موضع لري. کله چې اتحادیه شتون ونلري چانی وهل هم سرته نه رسیږی.

د مزدونو مجموعه او د اشتغال د مزد وضیعت کاربښوونکی ټاکي او کارګر کولای شي هغه قبول کړي او یا یې قبول نکړي اوکارته حاضر نشي.

د کارګــر د بیــکاری قبولولو توانایي کار لپاره د تقاضــا په میزان پورې تړلې ده. ځکه په خاصه توګــه د کارګــر لخوا تقاضا کولای شي د خرڅلاو د ځنډپه دلیل پــه شرکت یا صنعت کې په خاصه توګه ټیټوالی رامنځته شي.

۲- د ځمکې بازار: د ځمکې چې کله ناکله طبیعی سرچینو ، خاورې ، اوبو اونوروته ویل کیږي د تولید مهمې او بنسټیزی سرچینې بلل کیږي

د تولید د دغو لاملونه عرضه کول په لنډ وخت کې ثابتیږی.

په هره مالي دوره کې د یوې قعطې ځمکې قیمت ترکومه ځایه چې ورڅخه ګټه اخیستل کیږي او د یو ټاکل شوي قیمت په وړاندې ورڅخه ګټه اخیستل کیږي ورته اجاره ویل کیږي.

۳ – د سرمایــې بازار: د توکو سرمایه هغه لاملونه ویل کیږي چې د دوه اصلي لاملونو یعنې د کاري ګروپونــو دهلــو ځلو په ترڅ کې او همداراز د ځمکې د حاصلاتو د ذخیره کولو څخه د وخت په تیریدو سره لاســته راغلې وي او په معمولي ډول هغه د تولید د لاملونو دوامداره توکــوتــهویــلکیــږي.

د سرمایــې تــوکي په عمومي ډول په درې کتګوریو ودانۍ (ســاختمانونه ، اونورې لوړپوړیزه ودانۍ) وسایل او د ګدام څیزونه (تولید شوي توکي او لومړني موجود توکي)ویشل کیږي

سربیره له پورته تعریفونو د سرمایې پخواني تعریفونه هم شته د بیلګې په توګه مالي دارایي او د یوڅه ارزښت ته هم ویل کیږي.

په لنډ ډول هرهغه لاملونه چې د نرخونو د لوړوالي سبب شي نوپه دې وخت کې سرمایه داران نه غواړي چې ډېره قرضه واخلي او که نرخونه ښــکته شي د تصدیو سرمایه داران غواړي چې ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرمایه لګښت کړي او زیات ځیزونه واخلي.

د تولید د لاملونو عرضه کول

د تولید د لاملونو عرضه کول د تولید په ډولو پورې ډېر تړلي دي خو اصلي او بنســټیز قاعده یې داده چې د تولید لاملونه (له ځانګړو وختونو پرته) له کینې څخه ښۍ خواته عرضه کیږي.

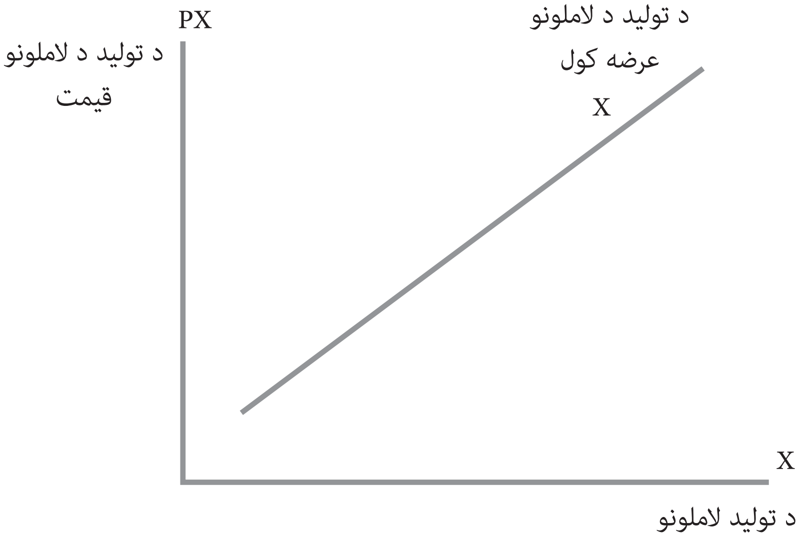

پــه بازار کې په بیلابیلو قیمتونــو اوهمداراز د بیلابیلو توکو د عرضه کوونکو ترمخې د یوتوکي عرضه کولوته مجموعي عرضه ویل کیږي.

په بل عبارت که چیرې وغواړو د تولید یو لامل د بیلګې په توګه ، کرنیزه ځمکه ترڅیړنې لاندې ونیســو د دغه مجموعي عرضه عبارت ده له هغــې ټولې زراعتي ځمکې څخه چې په یو کال کې ورڅخه د زراعت په برخه کې کار اخیستل کیږي.

او یا داچې د کار لامل په دې زراعتي برخه کې په پام کې ونیسو نو دغه د کار لامل عبارت له هغو ټولو کسانو څخه دی چې په کار کې حاضر وي

د تولید د لاملونو د تقاضا په وخت کې باید پام وکړو ترڅو د تولید لپاره داســې توکي واخلو چې په کارولو سره یې د تولید لاملونه رامنځته شي.

یــا په ســاده ډول هغه چې د توکو او خدماتو په بــازار کې ترڅیړنې لاندې نیول کیږي هغه د توکو لګښــت کوونکي دي یعنې که د توکو په بــازار کې تقاضا کمه وي د تولید ډولونه هم په کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کمه اندازه وي

نو په دې خاطر د تولید د ډولونو تقاضا ته (Derived Demand) ویل کیږي.

یا په بل عبارت باید د زراعتي توکو لپاره تقاضا موجود وي ترڅو کرنیزې ځمکې، ماشـین الات کاري ګروپونه د زراعتي توکو د تولید د لاملونو په توګه رامنځته شي

مزد

مزد له هغه قیمت څخه عبارت دی چې استخدام کوونکی یې کاریګرو ته ورکوي ، مزد په هفته وار، میاشتنی، د جواز د امتیاز او کمیشن کار په شکل وي.

مزد نه یواځې په مستقیم ډول اخیستل کیږي بلکه په ډېر وخت کې د امتیاز په ډول اخیستل کیږي.

مزد رخصتۍ ، روغتیایي بیمې او نور حقونه هم لري او همداراز مزد په سـاعتونو ، ورځو، او د کار کولو څخه وړاندې هم ورکول کیږي خو له هغه ځایه چې مزد د کار په مقابل کې اخیستل کیږي په لاندې برخو ویشل شوی دی.

۱ – ټول کاریګر چې فزیکي او د ماغي کارونه ترسره کوي.

۲ – متخصص کسان لکه حقوقي کارپوهان، ډاکتران، انجینران، ښوونکي او نور.

۳ - د کوچنیو کسبونو خاوندان لکه، سلمان ، نلدواني، د کراچیو په واسطه چې یو څه خرڅیږي او نور.

پـه تصـدۍ کې د مزد ورکـول باید عادلانه وي او یا لږترلږه د کارګـر د کار د ترسره کولو سره برابـروي نـو پرته له دې کاریګر دې ته اړ کیږي چې کار پریـږدي او د تولید په کیفیت او کمیت منفي اغیزې وکړي.

مـزد د ترلاسـه کولو د څرنګوالي لـه امله دوه ډوله دی چې د (، وقت تـه په کتو مزد ،) او (فعالیت ته په کتو مزد) په نوم یادیږي

الـف- د وخـت له مخې مزد: وخت ته په کتو مزد هغه مزد ته ویل کیږي چې د کار د وخت او د وخت مطابق ورکول کیږي په دې معنې چې دغه مزد ثابتې پیسـې دي چې په ساعتو ، اونیو ، میاشـتو ، او یا د کال په تیریدو سره ورکول کیږي چې په دغه مزد کې وخت یو څه زیات او کم هـم کیږي چې په دې صورت کې کارګر دې تـه اړکیږي چې کار پریږدي ځکه د کار خاوند کله نا کله د کارګرو د یوڅه زیاتې مودې پیسې نه ورکوي اوهمداراز له کارګرو سره عادلانه چلند نه کوي

د بیلګې په توګه: په تخنیکي کارونو کې چې د مزدوکا ر مزد د هغه د وړتیا پربنسټ نه ورکول کیږي لکه ، اداري کارونه ، رهبري کول ، تخنیکي کارونه چې په دې وخت کې مزد ورکول وخت ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کټوسره ترسره کیږي.

ب- د فعالیت له مخې مزد: د دغه مزد په ورکولو کې وخت ته نه کتل کیږي بلکه د کارګر کار او فعالیت ته کتل کیږي یا په بل عبارت هغه مزد ته ویل کیږي چې د تولید شــوو توکو د اندازې مطابق کاریګرو ته مزد ورکول کیږي.

او یــا داچــې د دغه مزد ورکول د کار د اندازې او همــداراز د کیفیت او کمیت پورې اړه لري چې د کاریګر د وړتیا په اندازه ورکول کیږي.

په یوه تصدۍ کې باید د مزد ورکول په عادلانه ډول وي او د کاریګر د کار سره مناســب وي نو له دې پرته دکارګر د خفګان لامل ګرځي چې د تولید په کمیت او کیفیت هم منفي اغیزې لري

مــزد یا تنخــوا د ورکړې د څرنګوالي له مخې په دوه ډوله ده چــې دوخت او کار د مزدونو یا تنخواګانو په نومونو سره یادیږي

د بیلګې په توګه که چیرې یو جوراب جوړونکی د هرې جوړې جورابو په مقابل کې ۱۰ افغانۍ واخــلي او هره ورځ ۲۰ جــوړې جورابې تولید کړي د هغه د هرې ورځــې مزد له (۱۰×۲۰=۲۰۰ افغانو) سره برابر دي.

کارګر هغه وخت دغه پیسې ترلاسه کولای شي چې په واقعیت کې یې جورابې جوړې کړې وي

خوداچې جوراب جوړونکي به د جورابو په جوړلو څومره وخت تیر کړی وي نو همدا دلیل دی چې د حقیقي مزد ترمنځ فرق موجود دی

اسمي مزد Nominal wage

اسمي مزد هغه مزد ته ویل کیږي چې په ساعتونو ، ورځو ، میاشتو او یا په دې ډول په نورو کټګوریو کې ورکول کیږي

حقیقي مزد Real wage

حقیقــي مــزد د توکو او خدماتو له اندازې څخه عبارت دی چې یو کارګر کولای شي د اســمي مزد په واسطه یې ترلاسه کړي

حقیقي مزد له اسمي مزد سره تړلی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوم څپرکي لنډيز

په اقتصاد کې د توليد لاملونه له مهمو مســـايلوڅخه دي د توليد پورې مســـتقيم تړاو لري او توليد د ژوند اندازه يوه برخه جوړوي نو په دې اساس د توليد لاملونه له هغو توکو څخه عبارت دي چې په يوه ځانګړې دوره کې د توليد په سيستم کې داخليږي او توليد ورڅخه جوړيږي

له هغه ځايه چې په اوم څپرکي کې د توليد لاملونه تشريح اوبيان شـــول نو د توليد دلاملونو بازار تربحث او څيړنې لاندې و نيول شو.

په دې څپرکي کې د اســـتخدام او د توليد د لاملونو څخه کار اخيســـتل ترڅيړنې لاندې نيسو او د توليد لاملونه د توليد د مهمو وسايلو او اړينو توکو په توګه پيژنو

د بدني جوړښـــت څخه بغير ، ســـويه ، لياقت او د عمر تجربې او داسې نور د توليد په کميت او کيفيت کې مهم رول لري

په هر حال هيله لرو چې زده کوونکو له دې مطالبو څخه مناسبه استفاده کړې وي او د ذکر شوو مسايلو په اړه ښه تحليل وکړي اوښه تجربه ترلاسه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوم څپرکي پوښتنې

۱. د تولید د لاملونو د بازار په اړه معلومات ورکړئ؟
۲. یو کس څرنګه کولای شي د تولید دعواملو په بیلابیلو بازارونو کې رول ولوبوي د مثالونو په ورکولو سره یې واضح کړئ؟
۳. د تولید لاملونه تعریف کړئ؟
۴. د اقتصادي تصدۍ او ملي اقتصاد له پلوه د تولید د لاملونو ترمنځ څه فرق دی؟
۵. د تصدۍ د تولید هر لامل بیان کړئ؟
۶. کار تعریف کړئ ؟
۷. د کار توکي او شکلونه یې بیان کړئ؟
۸. د کار د بازار په اړه معلومات ورکړئ؟
۹. د ځمکې د بازار په اړه معلومات ورکړئ؟
۱۰. سرمایه څه ته وایي ؟
۱۱. د تولید د لاملونوعرضه کول د یو ګراف په شکل ولیکئ؟
۱۲. د تولید د لاملونو عرضه بیان کړئ؟
۱۳. مزد تعریف کړئ ؟
۱۴. مزد په څو ډوله دی هریو یې په ځانګړي ډول بیان کړئ؟
۱۵. ایا لوړ مزد د کار په زیاتوالي کې رول لري؟ که وي څرنګه؟
۱۶. دکار نیرو یا کاري ګروپونه په عمومي ډول په څو کتګوریو ویشل شوي؟
۱۷. اسمي او حقیقي مزد بیان کړئ ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم څپرکی

استهلاک

ټولیزه موخه:

د تصدۍ د ثابتې سرمايې ساتنه، د تولید د محاسبه کولو د لارو چارو او همداراز د لګښت د یوې برخې په توګه د استهلاك بیانول.

د زده کړې موخې: په دې څپرکي کې محصلين له لاندنيو ټکو سره آشنا کېږي:

- استهلاك
- د استهلاك ډولونه.
- د استهلاك علتونه او ثابته سرمايه.
- د استعمال له امله خرابيدل.

r. د وخت په تيريدو سره خرابيدل (طبيعي خرابوالی)

s. د تخنيکي پرمختګ له امله خرابيدل.

t. د اقتصادي پرمختګ له امله خرابيدل.

u. د توکو د استخراج له امله خرابيدل.

v. د ناڅاپي پيښو له امله استهلاك.

استهلاک

په ټولو هغو شتمنيو کې چې خرابوالی راځي ، استهلاك هم رامنځته ګيږي.

ثابتې شتمني له تعميراتو، ماشينونو او د تصدۍ د سامان آلاتو څخه عبارت ده، همداراز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکه هم په ثابته شــتمنۍ کې راځي خو په ځمکه کې زیاتوالی ، او کموالی نه راځي او له منځه هم نه ځي.

هغه ثابتې شتمنۍ چې پورته ذکر شوې په مستقیم ډول د تولید په لړ کې په کار اچول کیږي او د دایمي استعمال په ترڅ کې زړیږي او د وخت په تیریدو سره له منځه ځي.

اســتهلاك کیدای شي چې د تخنیکي اســتعمال له امله هم رامنځتــه شي ، د مود بدلون هم د شتمنۍ ارزښت کمولی شي ، او د ارزښت کموالی له محاسبې وروسته په استهلاك بدلیږي.

کولای شــو چې اســتهلاك په نورو ډولونو هم بیان کړو لکه ثابته شتمني چې په تولید کې له کارولو وروســته زړیږي او د وخت په تیریدو سره خرابیږي نوځکه دغه خرابوالی هم په شــتمنۍ کې لکه د کارګرانو د مزد او جایزې په شکل یو مصرفي شی دی.

د ثابتې شتمنۍ استهلاك هم یو لګښتي شي دی ، یا په بل عبارت استهلاك له هغې کړنې څخه عبارت دی چې د ثابتې شتمنۍ له منځه تللې شیان ثابتوي.

د استهلاک شکلونه

په دې صورت کې د ثابتې شــتمنۍ (ماشــینونو) څخه ګټه اخیستل سنجول کیږي او دماشین ارزښت د کلونو په اوږدو کې د همغه ماشین په واسطه په تولید شوو توکو ویشل کیږي او د کلني استهلاك پیسې لاسته راوړل کیږي

ځکه استهلاك یو آسان او عامه کرښه ده نو له دې امله ډېر استهلاکي میتودونه محاسبه کیږي.

مثالونه

د یو پایه ماشــین قیمت ۴۰۰۰۰ زره افغانۍ دی چې د اســتفادې مــوده یې پنځه کاله ده نو کلنۍ استهلاك یې عبارت دی له:

$$\text{کلنی استهلاک} = \frac{40000}{5} = 8000$$

پــه هغه صورت کې چې د وســایلو پاتې ارزښــت په پام کې ونیــول شي او فکر وشي چې دغه ماشین له استفادې وروسته په ۵۰۰ افغانیو و پلورل شي نوپه دې وخت کې کلنی برخه یا اشتراك مساوي دی له:

$$\text{کلنی استهلاک} = \frac{40000-5000}{5} = \frac{35000}{5} = 7000$$

لکه څرنګه چې موولیدل په هندسي شکل کې د استهلاك د کموالی طریقه بشپړه نه شوه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۰۹ ۲۰ .۷۲) افغانۍ فرق رامنځته شو، نو د دې لپاره چې دغه ستونزه له مينځه لاړه شي نو له دې لارې څخه په ګټه اخستو سره باید دوه یا دریو خراب شوو توکو د استهلاك فیصدي وڅیړو او داسې یې تنظیم کړو ترڅو اماده شوې پیسې په پام کې ونیسو.

په دې طریقه کې ښکاري چې خراب شوي شیان له وروستي کال څخه پرته په نورو کلونو کې سره راجمع کیږي او له اصلي قیمت څخه یې منفي کیږي چې په پایله کې د کال وروستی استهلاك لاسته راځي.

د استهلاك هغه پیسې چې نه وي محاسبه شوي نو تصدي یې د کال په وروستۍ محاسبه کې په پام کې نیسي.

۱. د استهلاك کموالی (د کموالی فکر او د استهلاك پیسې): لکه څرنګه چې یې له نوم معلومیږي د استهلاك د کموالي په صورت کې هرکال د استهلاك پیسي لږې شمیرل کیږي او په استهلاك کې دوه ډوله کموالی شتون لري.

a. د استهلاک هندسي کموالی: په دې صورت کې د کال له ثابتې فیصدۍ څخه استهلاک سنجول کیږي او په نورو کلونو کې د ثابتې شتمنې له قیمت څخه استهلاک سنجول کیږي چې به دې صورت کې هر کال د استهلاک پیسې د کموالی خواته ځي.

مثال: د یو پایه ماشین قیمت ۶۰۰۰۰ افغانۍ دی او د ګټې اخیستنې موده یې ۱۰ کاله ده نو بناء هر کال ۱۰٪ د استهلاک پیسې ورته سنجول کیږي.

۶۰۰۰۰ افغانۍ = د تهیه کولو له قیمت سره

۱۰ = د ګټې اخیستنې له وخت سره

۱۰٪ = د استهلاک کلنۍ فیصدي

$$6000 = \frac{60000 \times 10}{100} =$$ د لومړی کال استهلاک

$$5400 = \frac{54000 \times 10}{100} =$$ د دویم کال استهلاک

$$4860 = \frac{48600 \times 10}{100} =$$ د دریم کال استهلاک

$$4374 = \frac{43740 \times 10}{100} =$$ د څلورم کال استهلاک

$$3936.6 = \frac{39366 \times 10}{100} =$$ د پنځم کال استهلاک

(c) ketabton.com: The Digital Library

$$\text{د شپږم کال استهلاک} = \frac{35249 \times 10}{100} = 3524.9$$

$$\text{د اووم کال استهلاک} = \frac{31886 \times 10}{100} = 3188.6$$

$$\text{د اتم کال استهلاک} = \frac{28697.82 \times 10}{100} = 2869.78$$

$$\text{د نهم کال استهلاک} = \frac{25828.04 \times 10}{100} = 2582.8$$

$$\text{د لسم کال استهلاک} = \frac{23345.24 \times 10}{100} = 2324.52$$

د استهلاک مجموعي پيسې ۳۹۰۷۹,۲۸ =

20920.72=60000-39079.28

د تهيه کولو قيمت - د استهلاک پيسې = پاتې ارزښت

a. b- د اســتهلاک رياضيکي کموالی: په دې اســتهلاک کې د تهيه شــوی قيمت څخه فيصدی سنجول کيږي او استهلاک محاسبه کيږي

مثال: د يو تعمير قيمت ۷۵۰۰۰۰ دی او ورڅخه د ګټې اخيســتنې موده يې ۵ کاله ده، کلنی استهلاک يې په نزولی طريقې محاسبه کيږي.

۷۵۰۰۰۰ = د تعمير د اخيستلوقيمت

۵ کاله = د ګټې اخيستنې وخت

۱+۲+۳+۴+۵= ټول کلونه

$$\text{د لومړی کال استهلاک} = \frac{750000 \times 5}{15} = 250000$$

$$\text{د دويم کال استهلاک} = \frac{750000 \times 4}{15} = 200000$$

$$\text{د دريم کال استهلاک} = \frac{750000 \times 3}{15} = 150000$$

(c) ketabton.com: The Digital Library

$$100000 = \frac{750000 \times 2}{15} =$$ د څلورم کال استهلاک

$$50000 = \frac{750000 \times 1}{15} =$$ د پنځم کال استهلاک

د استهلاک ټولې پیسې   750000 = افغانۍ

۱- د اســتهلاک لوړوالی: دغه اســتهلاک هم لکه د اســتهلاک د کموالی په څیر په حســابی او هندســی شکل ســنجول کیږي خو فرق یې دادی چې د استهلاک د کموالی په صورت کې د خراب شوو توکو پیسې په لومړي کال کې کمې او په وروستي کال زیاتي وي.

۲- د ظرفیت او قدرت په بنسټ د یوې ثابتې شتمنۍ استهلاک ته تجویزی استهلاک وایي چې په دې توګه کولای شو د استهلاک کلنی پیسې د یو ماشین د خربوالی سره پرتله کړو

۳- پــه دې ځــای کې د یو ماشــین قدرت او فعالیت د یو واقعِ معیار پــه توګه په پام کې نیول کیږي.

د ثابتې شتمنۍ د استهلاک علتونه

۱- د اســتعمال له امله د توکو خرابوالی: یو مهم علت چې د ثابتې شــتمنۍ ارزښــت کموی هغه د توکو دوامدار اســتعمال دی ، د ماشــینونو په کار اچول تولید رامنځته کوی او د ماشــین د دوام دار اســتعمال له امله د هغه ســامان آلات خرابیږی او زړیږی چې دغه خرابوالی او زړښت د ماشین ارزښت کموی.

۲- د وخــت لــه مخې د توکو خرابوالــی (طبیعي خرابوالی): که له یوه ماشــین څخه ګټه هم وانه خیستل شي خو بیاهم د وخت په تیریدو سره یې ارزښت کمیږی ،په هغه صورت کې چې له یوه ماشــین څخه اســتفاده ونه شي نو د هغه پرزې زنګ وهی او سامان یې له فعالیته پاتی کیږي اوهمداراز ارزښت یې کمیږی او استهلاک کیږي.

۳- د تخنیکي پرمختګ له امله دتوکو خرابوالی: د مثال په توګه: د پخوانیوماشــینونو پرځای نوی ماشــینونه واخیســتل شي او له هغه څخه ګټه واخیستل شي چې له یوې خو ا د اقتصای پلوه ارزان تمامیږی او له بلې خوا کار په ډېر زیات سرعت سره سرته رسیږی.

۴- د اقتصادي پرمختګ له امله استهلاک: نه یواځې تخنیکي پرمختګ بلکې اقتصادي پرمختګ هم ماشینونه استهلاک کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال: د مرسدس موټر جوړولو فابریکه د موټرو بانټ جوړوي خو داچې هرکال د موټرو شکل او فورم بدلون مومي او نوی فورم او بانټ او ماشین استعمالیږي نو د موټر د ماشین پخواني فورم او شکل بدلون مومي او ورو ورو له منځه ځي او همداراز له ورځني سیستم ووځي او استهلاکیږي. په هرحال امکان لري چې یاد ماشین پنځه یا لس کاله نور هم د استفادې وړوي خو د نوي ماشین او فورم په کارولوسره کیدای شي پخواني ماشـین اوفورم په دری یا څلوروکلونو کې خپل ارزښـت له لاسه ورکړي او استهلاك شي.

۵- د وخت په تیریدو سره د توکو خرابوالی: مثال: یو سوداګر ته امتیاز ورکول کیږي چې د کابل ښـار په یو ساختمان کې مغازه جوړه کړي چې سوداګر هم نوموړي مغازه د اجاري په توګه اخلي او مخکې له مخکې یو میلیون افغاني افغانۍ ورکوي ، په تړون کې د حق الاجاره او د استفادې وخت ثابتیږي ، او ترلسـو کلونو پورې دغه امتیاز دوکاندار اخلي او له لسـو کلونو وروسته دوکان بیرته د ساختمان خاوند ته سپاري ، نو د ساختمان د امتیاز خاوند چې د دوکاندار څخه پیسې اخلي باید ترلسـو کلونو پورې یې وکاروي اوتر اسـتهلاك ترکچې یې ورسوي. نو په دې صورت کې کلنی استهلاك ۱۰۰۰۰۰ یولك افغانۍ وي چې دا ډول استهلاك د وخت په تیریدو سره رامنځته کیږي.

۶- د توکو راایسـتلو له امله د توکو خرابوالی: مثـال: په هلمند ولایت کې د تیږو جوړولو یوه تصدي ۴۰۰۰ زره جریبه ځمکه چې په هغه کې سـنګ مرمر یا برګې تیږې ایسـتلو کیږي ، په ۵۰ میلیونـه افغانۍ پلـوري او د تیږو جوړلو تصدي په همدې ځمکه کې چې سـنګ مرمر تولیدوي نو تصدی د همدې تیږو د ایسـتلو لپاره ماشـینونه په کار اچوي او تصدي هرکال د ځمکې قیمت محاسـبه کوي او اسـتهلاك ته یې فکر کوي او د استهلاك پیسې هم د معدن اندازې ته په کتوسره تعین کیږي ، نو بناء په دې صورت کې موږ د ځمکې یو اسـتثنایي حالت ګورو چې د سـنګ مرمرو له پای ته رسیدو وروسته د استهلاك خواته ځي.

۷- په ناڅاپي حالت کې د توکو استهلاك: په ناڅاپي حالت کې چې یوه شتمني استهلاك شي او یا خپل ارزښت په بشپړ ډول له لاسه ورکړي مثال ، د زلزلې یا سیلاب له امله چې توکي خراب شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اتم څپرکي لنډيز

له شتمنۍ څخه د ګټې اخيستنې او يا نه اخيستنې له امله استهلاک منځته راځی. ټولې هغه شتمنۍ چې د خرابيدو وړ وي استهلاک رامينځته کيږي.

تعميرات ، ماشـــين الات ، ســـامان آلات ، او ټوله هغه شتمني چې په مستقيم ډول د توليد په جريان کې کارول کيږي او د دايمي استعمال له امله خرابيږي ، زړيږي ، او همدارنګه خپل ارزښت له لاسه ورکوي له ثابتې شتمنيۍ څخه عبارت دی.

د ثابتې شـــتمنۍ ساتل او په هغه کې خرابوالی د تصدۍ د محاسبې له بنسټيزو دندو شميرل کيږي او د لګښت په توګه د استهلاک د پيسو ځانګړی کول په تصدۍ کې يو اضافی امر دی ځکه په تصديو کې د خرابو توکو محاسبه کول په بيلابيلو شکلونو رامنځته کيږي او هره تصدی د خپلو پاليسو مطابق په هغه فکر کوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اتم څپرکي پوښتنې

۱ – استهلاک په کومو شتمنیو کې په پام کې نیول کیږي؟

۲ – استهلاک تعریف کړئ ؟

۳ – د استهلاک شکلونه کوم دي نومونه یې واخلئ ؟

۴ – اتسهلاک نزولي یا په استهیلاک کې کموالي او دهغه ډولونه بیان کړئ ؟

۵ – په استهلاک کې لوړوالي څرنګه دي بیان یې کړئ؟

۶ – د ثابتې شتمنۍ د ظرفیت په اساس څرنګه استهلاک محاسبه کیږي ؟

۷ – د استعمال له امله په توکو کې خربوالي بیان کړئ ؟

۸ – د توکو طبیعي خرابوالي بیان کړئ ؟

۹ – د وخت په تیریدو سره د توکو خرابوالي بیان کړئ ؟

۱۰ – ناسنجول شوي استهلاک بیان کړئ ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم څپرکی

تمویل

ټولیزه موخه:

د تمویل شکلونه او د لارو چارو سره یې آشنا کیدل او د سرمایې په کار اچول ترخو د تصدۍ اعتبار وسائل شي.

د زده کړې موخې: په دې څپرکي کې محصلین له لاندې مسایلو سره آشنا کیږي:

- تمویل
- کورنی تمویل
- پخپله تمویل
- پخپله ښکاره تمویل
- پخپله پټ تمویل
- استهلاک
- نهادونه
- د معقولو تدبیرونو په کار اچول
- بهرنی تمویل (مالی واسطې)
- بانکونه
- مالي دلالان
- د بیمې موسسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پلورونکي او پیرودونکي
- غیر تشبثات
- افراد او اشخاص
- د تشبثاتو کارکوونکي
- دولت

تمویل

هــره تصدی چې وغواړی توکي یا خدمات وړاندې کړي په لومړی سرکې پیســو او سرمایی ته اړتیا لري

تصدۍ د توکو د تولید لپاره اړه ده چې په لومړی سرکی لومړني توکي واخلي او بیا یې شکل ته بدلون ورکړي او د جوړو شوو توکو په څیر یې بازار ته وړاندی کړي.

ټــول شرکتونه دایمې فعالیتونه لري او د تولید دمرحلولپاره سرمایی ته اړتیا ده که هغه نقدې وي او یاغیر نقدې ، تصدي ترهغه وخته د لومړنیو توکو په اخیستلو پیل کوی ترڅو یې په یوه کمه اندازه توکی نه وی تولید کړی.

شرکتونه هغه وخت کولای شي چې ګټه ترلاسه کړی چې بهترین مدیریت ولري او په ښه توګه خپل لګښتونه پوره کړی.

دغه موضوع د مالی مدیریت پوری چې د تصدی د مهمو څانګو څنې شــمیرل کیږي اړه لري او دمطالعې وړده

په تصدۍ کې د سرمایې چمتوکول په عمومي توګه په لاندی دوه ډوله ترلاسه کیږي :

1. **د کورني تمویل له لارې.**
2. **د بهرني تمویل له لارې (مالي واسطه).**

۱. کورنی تمویل: د سرمایی چمتوکولو هغه ډول ته ویل کیږي چې له بهر څخه په سرمایی کې نه وي ګډه شوي بلکې د تصدی په دننه کې د فعالیت له امله رامنځته شوی وی.

د کورني تمویل مهم ډولونه عبارت دي له:

a. پخپله تمویل: د تصدی د لاسته راغلې ګټې څخه چمتو کیږي لکه داسې چې سرمایه داران د خپلې ګټې برخه د تصدۍ څخه وانخلي او د تصدی د ضرورتونو د له منځه وړلو لپاره یې د تصدی په دننه کې پریږدي او ګټه ورڅخه واخلي چې داهم په لاندې برخو ویشل کیږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.په ښکاره شکل پخپله تمویل: هغه تمویل ته ویل کیږي چې په تصدۍ کې ساتل شوې ګټه په ښکاره ډول د تصدی په حساب کې واچول شي.

۳.پــه پټ شــکل پخپله تمویل: هغــه تمویل ته ویل کیږي چې په تصدی کې ګټه پټه ســاتل شــوې وي او د ځینو لاملونو له امله د مالیاتو او یانورو شــکلونو په څیر د تصدۍ په بیلانس کې ونه ښودل شي.

b.استهلاکات: د کلنی استهلاک پیسې چې د تصدی په واک کې وي او د خپلو ضرورتونو د له مینځه وړلو لپاره ورڅخه ګټه واخلي.

c. ذخیروي نهادونه: ډېرۍ وختونه متشــبثونه د خپلو وروســتیو موخو د عملي کولو په موخه ذخیرې جوړوي چې کله یې اصلي پیســې پــه لاس کې نه وي نو تصدۍ دهمدې ذخیرو څخه ګټه اخلي چې مهمې ذخیره وي پیسې د تقاعد دي.

d. د معقولیــت تدابیر کارول: ځینې وختونه تشــبثات د لازمــو ګامونو د پورته کولو له امله کم لګښت کوي او د کم لګښت له امله چې کومې پیسې پاتې کیږي، هغه د نورو اړتیاوو په پوره کولو لګوي.

۴.د سرمایه لرونکو مارکیټونو لخوا تمویل (مالي واســطې): هغه خدمات چې مالي واسطې یې وړاندې کوي، د سرمایه لرونکو ټولنو اود هغو شرکتونو لپاره چې سرمایې ته اړتیا لري مهم رول لري.

مالي واســطې د خلکو د لږو ذخیرو څخه کولای شي چې په کافي اندازه سرمایه برابره کړي او د تصدیو په واك کې یې ورکړي.

د سرمایــې د چمتو کولو لپاره بیلابیلې منابعې او لارې شــتون لــري چې مهمې یې په لاندې ډول دي:

۱. **بانکونه:** بانکي قرضونه له تجارتی اعتبار وروسته دویمه لویه مالی سرچینه ده.

تصدی او تجارتی شرکتونه د مالی امورو سربیره د بانکونو بیلابیلو قرضونو ته هم اړتیا لري.

۲. **مالي دلالان:** د هیواد اوسنیو حالاتو ته په کتوسره په پولی او سرمایوی مارکیتونو کې مالی دلالان مختلف رول لوبوی او د سرمایی چمتوکولو لپاره مهمه مرجع ده

۳. **بیموي موسســې:** د بیموي موسسو ځانګړتیاوې، له بانکي موسسو سره شباهت لري په دې معنی چې بیموي موسســې کمې پیســې د بیموي فیس او کمیشن په توګه له اشخاصو راټولوي او سرمایه زیاتوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. پیرودونکي: له اخیستلو وړاندې مشتریان خپلې پیسې اخیستونکو ته ورکوي.

۵. پــه پیرودونکــو بانــدې د پلورونکو قرض: ځینــې وختونه پلورونکی د یو څــه مودې لپاره خپل خام توکي د قرضې په توګه تصدیو ته ورکوی چې په واقعیت کې په اخیســتونکي باندې د پلورونکي د قرض په توګه حسابیږي.

۶. غیر متشــبثات: ځینې وختونه داسې هم کیږي چې یو تشــبث د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره د نور تشبثاتو څخه پیسې اخلي چې په دې صورت کې قرض ورکونکي تشبثونه د یوې سرمایه لرونکې سرچینې په توګه حسابیږي.

۷. د پام وړ تشبث: تصدی له خپل منځ څخه د سرمایې سرچینه پیدا کوی او اړتیاوې پوره کوي.

۸. افراد او اشخاص: ځینې وختونه افراد او اشخاص چې له خپلې اړتیا اضافی پیسې ولري خپلې زیاتې پیسې تشبثاتو ته ورکوی.

۹. تشــبث کارکوونکي: د کارګرانو د کار له پیل څخه تر معاش اخیستلو پورې په تصدیو باندې د کارګرانو قرض حسابیږي.

۱۰. دولت: دولت د نورو سرچینو ترڅنګ د هیواد شرایطو ته په کتو سره د یوې مهمې سرچینې په توګه د تشبثاتو لپاره فعالیت وکړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نهم څپرکي لنډیز

هره تصدي چې وغواړي توکي یا خدمات وړاندې کړي نو په لومړي سر کې پیســو او سرمایې ته اړتیا لري او بیا د سرمایې لپاره مناسب ګامونه پورته کوي.

یــوه تصدی هغه وخت کولای شي چې بریا ترلاســه کړي چې یــو قوی مدیریت او د سرمایې لپاره یو دقیق جوړښت ولری.

د تصدیو او تشبثاتو پروړاندې یوه جدي ستونزه په ښه توګه د خپلې سرمایې لګښت دی چې متصدیان اقتصادي چاپیریال ، د مارکیت وضعیت او نورو لاملونو ته په کتوسره خپله سرمایه لګوي.

په نهم څپرکي کې د تصدیو او مالي تمویل په اړه په تفصیل سره خبرې وشوې هیله کېږي چې محصلیــن د سرمایــی او د هغې د اهمیــت په اړه پوهیدلي وي او په ښــه توګه وکولای شي خپلې ستونزې حل کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نهم څپرکي پوښتنې

۱ -د تصديو د تمویل په اړه معلومات ورکړئ؟

۲ – داخلی تمویل څه ته وايي؟

۳ – پخپله تمویل څه ته وايي او ډولونه يې وليکئ؟

۴ – په تصديو کې لازم تدابير څه اغيزې لري؟

۵ – د تمویل په اړه مالي واسطی بيان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم څپرکی

بازار موندنه (مارکیټنګ)

ټولیزه موخه:

د مارکیټېنګ یا اعلاناتو د اهمیت په اړه معلومات، په تصدۍ کې د بنسټیز عنصر په توګه د بازار موندنې د اهمیت بیانول.

د زده کړې موخې: په دې څپرکي کې به زده کوونکي له لاندې مطالبو سره آشنا شي.

- د بازار موندنې مفهوم.
- د بازار موندنې موخې.
- د پیرودونکي رضایت.
- د پیرودونکي غوښتنې.
- د پیرودونکي غوښتنې او ضرورتونه.
- د بازار موندنې پلان جوړونه.

د بازار موندنې مفهوم

بـــازار موندنه یعنې د خرڅلاوپه اړه د تصدۍ د ټولو فعالیتونو همغږي کول. خو بازار موندنه یواځې خرڅولو ته نه ویل کیږي بلکې یوې معیاري کچې ته د یوې ټولنې رسول دي.

موږ په یوې داسې نړۍ کې ژوند کوو چې همیشه د بدلون په حالت کې ده.

پــه تیرو پیړیو کې صنعتي انقلابونو په تولید کې مهم بدلونونه راوســتل. د نن ورځې تصدۍ باید زیات معلومات او فعالې وي ځکه په نړۍ کې همیشه بدلونونه راځي ترڅو وکولای شي دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدلونونوته مثبت ځواب ووايي.

بـــازار موندنه او هرڅه په کنټرول کې ســـاتل د يوې تصـــدۍ د ثابت پاتې کيدو د مهمو لاملونو څخه شمیرل کیږي.

کلـــه چې د ســـټندرد (ISO) نړیوال ســـازمان په نړۍ کـــې د توکو د کيفيت ســـاتلو په موخه د (ISO9000) په نوم سټندرد رامنځته کړ د نړۍ په ګوټ ګوټ کې موسسو او توليد کوونکو يو پر بل پســـې د خپلو توکو د ارزښـــت ساتلو په موخه د دغه سيستم څخه ګټه واخيسته او ځان يې ورڅخه خبر کړ ترڅو خپل توکي د شخصي محورۍ او سليقه يي سالارۍ وساتي او خپل فعاليتونه منظم کړي.

له ډېرو کلونو راهيسې له يوېخوا د عرضې د محدوديت له امله د رقابت نامنظم فعاليتونه ، او له بلې خوا کيفيت ته د توليد کونکو پام له بلې خوا د دې لامل شو ترڅو د اخيستونکو رضايت ته کمه پاملرنه وشی.

هنری فورد خپلو اخيســـتونکو ته وویل ، هرډول موټر چې غواړۍ تاسوته يې درکوم خوپه دې شرط چـــې رنګ يې تور وي ، په داســـې حال کې چې نـــن ورځ ډېر توليدکوونکي د خپل توليد يوه برخه د اخيســـتونکو په خوښه وړاندې کوي. نوځکه د اخيســـتونکو رضايت يواځې د محصول په کيفيت پای ته نه رسيږی.

د بازار موندنې موخې

د بازار موندنې موخه د اخيستونکي په خوښه د عرضه کولو څخه عبارت دی.

ځکه بازار د اخيستونکو پورې اړه لري.

بازار موندنه د دې لپاره مهمه ده تر څو خلک د بيلابيلو محصولاتو له توليد خبر شي.

د بـــازار موندنـــې اصلي موخه معياری ژوند ته د ټولنې د رســـولو څخـــه عبارت دی چې د لوړ ظرفيت او د مطلوبو توکو د رامنځته کولو له لارې پوره کيږي.

د ښو او غوره توکو توليد، د اخيستونکو د خوښۍ سبب ګرځی نو له دې امله بازار موندنه بايد د اخيستونکو په خوښه رامنځته شي.

د پيرودونکي رضايت څه ته وايي؟

که په عمومي ډول ووايو هر اخيستونکی په عام ډول له خدماتو يا توکو د ترلاسه کولو وروسته خوښ او يا ناخوښه وي، د رضايت لرل يو مثبت احساس دی چې د توليدوونکي او لګښت کوونکي ترمنـــځ رامنځته کيږي خو په حقيقت کې دغه احســـاس د اخيســـتونکو د هيلـــو د پوره کيدو او د عرضه کوونکو د کړنو وروســـته رامنځته کيږي او که چيرې د توکو کيفيت د اخيســـتونکو په خوښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وي نو په دې صورت کې نارضايتي يا ناخوښې رامنځته کيږي.

لکــه څرنګــه چې مو وويــل يواځې د توکو او خدماتــو په وړاندې کولو نه شــو کولای چې د اخيستونکو رضايت ترلاسه کړو که چيرې يوه پلورنځي ته د څه اخيستلو لپاره لاړ شی نو وبه ګورئ چې خرڅوونکي په ډېرو ښو اخلاقو او ډول ډول بهانو غواړي چې ستاسو رضايت ترلاسه کړي ترڅو د دويم ځل لپاره هم د هغه څخه څه واخلئ. او موږ دې ته اړ کوي ترڅو د هغه پلورونکي څخه نور شيان هم واخلو.

د صنعتي هيوادونو په بازار موندنه کې د اخيستونکي د رضايت ترلاسه کولو لپاره ځانګړې لارې چارې په پام کې نيول شوې دي حتی تردې دمه چې د اخيستونکي د راجلبولو لپاره ، پلورونکی ډېر لګښتونه کوي.

له بلې خوا ناراضه اخيســتونکی د خپلو اخيســتونکو په ډله کې نه حسابوي. همداراز ناراضه اخيستونکی خپل خفګان ډېر ژر نورو اخيستونکو ته ليږدوي او هغوی ته دا ذهنيت ورکوي ترڅو د همغه پلورونکی څخه څه وا نخلي او د راضي اخيستونکو په پرتله د ناراضه فعاليت دوه برابره وي.

نو لدې کبله بايد فکر وکړو چې څرنګه خپل اخيستونکي راضي او خوشحاله وساتو

د پيرودونکي د غوښتنو پيژندنه

د پيرودونکي د رضايت د لاســته راوړلو مهمه لاره د هغوی د غوښتنو ، نظرياتو او همداراز د وړانديزونو پيژندل دي اودا کار يواځې له خپل ځان سره په فکر او سوچ کولو لاسته نه راوړل کيږي بلکې پيرودونکو ته مراجعه او د هغوی د نظر اخيستلو نه وروسته ترسره کيږي. نو د اخيستونکو په غوښتنو د پوهيدو لپاره تصدي او توليدوونکی له ډول ډول تخنيکونو کار اخلي او له هغوی سره ډول ډول تليفوني اړيکي او مخامخ خبرې کوي.

په لنډ ډول هغه لاملونه چې د اخيستونکو د رضايت او خوښې سبب ګرځي په لاندې ډول دي:

۱- د اخيستونکو غوښتنې او ضرورتونه.

۲ – په پخوانيو توليد شوو توکو د اخيستونکي له باور او يقين څخه ګټه اخيستنه.

۳ – د تصدۍ لخوا لګښت کوونکو ته د توکو په اړه تبليغاتي پيغامونه.

۴ – د پخوانيو توکو په اړه لګښت کوونکوته تبليغات او په توکو باندې د هغوی د باور رامنځته کول.

۵- د توکو او خدماتو په اړه د اخيستونکو د فکر، نظر او باور معلومول.

۶ – د اخيســتونکو وضعيت معلومول، لکه د هغوی پيســې، د توکو د اخيستلو اندازه، د توکو د اخيستلو وخت او نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په واقعیت کې د دغو لاملونو په پیژندلو باید د اخیستونکو رضایت ترلاسه شي

د بازار موندنې پلان جوړونه

د بـــازار موندنې پلان جوړونه (Marketing) د یوې تصدۍ د تولیزو فعالیتونو له جملې څخه شمېرل کېږي.

د بازار موندنې پلان جوړونه د توصدیو لپاره مهم رول لري ځکه پلان جوړونه تصدۍ ته د ښو ظرفیتونو ، او د پرمختللو سرچینو د لاسته راوړنو لارښوونه کوي او همدارنګه د تصدۍ پروړاندې د موجوده ګواښـــونو ، پرمختګونو ، د وضعیت ساتلو ، ګټې ترلاسه کولو ، اخیستونکو ته د خدماتو د وړاندې کولو ، لپاره ډېره ګټوره تمامېږي.

نو لدې کبله د بازار موندنې لپاره ژور فکر کولو ته د بازار موندنې پلان جوړونه ویل کیږي او د بازار موندنې د پلان جوړونې له امله د تصدۍ او مارکیټ ترمنځ اړیکه رامنځته کیږي.

یا په بل عبارت د بازار موندنې پلان جوړونه د راتلونکو فعالیتونو د سندونو څخه عبارت ده.

همداراز د بازار موندنې پلان جوړونه د یو لیکلي ســـند څخه عبارت ده چې د تصدۍ د بازار موندنې جزیات وړاندې کوي.

یا په لنډ عبارت د بازار موندنې پلان جوړونه د تصدیو لپاره مهم او ســـتراتیژیك اهداف په پام کې نیسي او په عمومي ډول لاندې پړاوونه په ځنګ کې نیسي:

۱- **پلان جوړونه او د پلورلو په اړه وړاندینه:** د تصدۍ د توکو د پلورلو په اړه د لویو او لنډو موخو رامنځته کول یو ضروري امر دی.

۲- **د پلورلو تشکیلاتو:** د پلورلو د تشکیل جوړول زموږ سره مرسته کوي ترڅو د پلورلو په اړه بیلابیلې ستونزې یواځې د یو پلان په جوړلو هوارې کړو.

۳ – **د پلورلو کنټرول:** د دې لپاره چې د بازار موندنې بېلابېلو موخو ته ورسیږو نو باید د پلورلو په اړه دقیقه څارنه وکړو او د پلورلو په اړه بیلابیلې لارښوونې په پام کې ونیسو.

۴ – **لارښـــوونې:** لارښوونه د بازار موندنې د مدیریت (Marketing manager) د مهمو دندو څخه شمېرل کیږي. د دې لپاره چې موخې په ښه توکه ترلاسه شي او د نورو خلکو په واسطه ترلاسه شي نو په دې وخت کې مدیریت یوې غوره لارښوونې ته اړتیالري.

۵ – **همغږي:** د نورو څانګو سره همغږي او اړیکې رامنځته شي.

۶ – **کافي حق الزحمه:** د اخیستونکو د تشویق لپاره په کار ده چې هغوی ته حق الزحمه ورکړل شي چې دا د پلورلو لپاره ډېره مهمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لسم څپرکي لنډيز

بازار موندنه او د تصدۍ د فعالیتونو همغږي کول باید د پلورنې په وخت کې زیات شي ترڅو ټولنه د ژوند معیاري سطحې ته ورسیږي.

مـوږ په یوې داسـې نړۍ کـې ژوند کوو چې تل د بدلون په حالت کـې ده ترکومه ځایه چې په تولید کې بیلابیل ډولونه رامنځته شـول چې د پلورنې بازار موندنه هم ورسره پیچلې شـوه نو تصدۍ باید په دغو مسـالیو ښـه وپوهیږي او د دغو پیچلو مسـایلو پروړاندې باید مثبت غبرګون او ځواب ولري.

نن ورځ سرمایه لرونکي او تولید کوونکي اړ دي چې د یوې سـتراتیژۍ په شـکل د خپلو ګټو د ساتلو په موخه د اخیستونکو رضایت ترلاسه کړي او له هر ډول لارو چارو څخه کار واخلي.

د دې لپـاره چـې یـوه تصدۍ یا تولید کوونکي د لګښـت کوونکو په خوښـه توکي او خدمات وړاندې کړي اوله بلې خوا په بازار کې د لګښت کوونکو او ږمهاله موخې چې دهغوی د رضایت څخه عبارت دی نولازمه ده چې د دوی لپاره ټولنیز او مناسب پروګرامونه په پام کې ونیسي.

پـه لنـډ ډول که د تصدۍ فعالیتونه په دریو پړاوونو (تهیه، تولیـد او پلورلو) کې په پام کې ونیسـو نو وبه کولای شـو چې وروستی پړاو یعنې پلورل، د تصدۍ د مهمو فعالیتونو څخه شمیرل کیږي. چې د تصدۍ په نورو برخو هم اغیزه کولای شي.

د دغـو ضرورتونـو پام کې نیول، د بـازار موندنې په مفهوم او موخو پوهیدل، د اخیسـتونکو رضایت، د اخیستونکو په غوښتنه او توقع پوهیدل، د اخیستونکو په ضرورتونو پوهیدل او په پای کې د بازار موندنې پلان جوړونه هغه مهم ټکي وو چې په لسـم څپرکي کې وړاندې شـول او تمه کیږي چې محصلین له هغه څخه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لسم څپرکي پوښتنې

۱.۱بازار موندنه څه ته وايي تعريف يې کړئ؟

۲. ISO څه ته وايي ؟

۳.د بازار موندنې موخې بيان کړئ؟

۴.د اخيستونکي رضايت څه ته وايي؟

۵.د اخيستونکي د رضايت لپاره کوم لاملونه په کار دي؟

۶.د بازار موندنې پلان جوړونه بيان کړئ؟

۷.د تصدۍ پلان جوړونه کوم پړاوونه لري بيان يې کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينې او اخځليکونه

۱- دولتشـــاهی، دکتر طهماسب محتشـــم، فرهنگ کوچک اصطلاحات اقتصادي، چاپ اول، تهران ، مرکز پخش علوم دانشگاهی ، ۱۳۷۶

۲- گلریز، حسن، فرهنگ توصیفی اصطلاحات پول و بانکداری و مالیه بین المللی ، تهران ، واحد تحقیق و چاپ معاصر، ۱۳۸۰

۳- غوثی، دکتور محمد عارف، فرهنگ اصطلاحات اقتصادي، انگلیســـی، دری، چاپ دوم، مطلبعه دولتی کابل ۱۳۵۲

۴- دوســـت، پوهنـــدوی دکتور محمد انور، مبادی اقتصاد تصدی، ســـازمان مطالعـــه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها ، ۱۳۸۲

۵- راعـــی، داکـــتر رضا ، احمدتلنگی ، مدیریت سرمایه گذاری پیشرفته ، تهران، ســـازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها ، ۱۳۸۳

۶- قاسمی، داکتر عبدالرسول ، داکتر مصطفی شریف ، اقتصاد خورد، تهران، انتشارات و اطلاعات ۱۳۸۵

۷- قدیری اصلی، دکتر باقر، سیر و اندیشه اقتصادي، چاپ نهم، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۶

۸- پی نوو، ریموند، مدیریت مالی ، ترجمه دکتور علی جهانخانی و دکتور علی پارســـیان، چاپ یازدهم، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگا ها، ۱۳۸۵

۹- سالواتوره، دومینیک ، تیوری مسایل اقتصاد مدیریتی ، ترجمه دکتور سید جواد پور مقیم، چاپ چهارم تهران، نشر نی ۱۳۷۶

۱۰- حلیمی، پوهنمل عبدالمالک، مبادی اقتصاد تصدی، پوهنحی اقتصاد پوهنتون کابل، ۱۳۸۴

۱۱- مجلـــه کابـــل بانک، ماهنامه اقتصادي، اجتماعی فرهنگی شـــماره، چهاردهم و پانزدهم ثور و جوزای ۱۳۸۸ ، دستمزد و نقش آن در اقتصاد نویسنده معاون سر محقق شیر علی تزری

12- Cost accouting Dr.V.M.Govikar and Dr.Mrs.S.S.Kulkani , 1st edition 2008, pune India

13- Economics principles, problems and policies Campbell R. Mcconnell professor of Economic university of Nebraska and Stanley. L. Brue professor of Economic pacifics Lutheran university 1st edition Mcgrawhill.

14- Basic of marketing, Dr. P.C paradeshi , Dr Daniel panker Dr.E.B Khedkar 2nd edition pune, india

15- Principles of management p.c Tripatti university Udaipur p.n reddy professor banglore university 4th edition new Delhi 2008

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونيز نصاب د پراختيا د رياست پيغام

د پوهنې وزارت د تخنيکي او مسلکي زده کړو معينيت د ښوونيز نصاب د انکشاف رياست د ټولنې د عيني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلينو او شاګردانو د درسي کتابونو په برخه کې يې تخنيکي او مسلکي رشتې درلودې او لري يې، په لومړي سر کې يې تصميم ونيو، چې په ښوونيزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بيا کتنه وکړي او ورپسې بيا د شاګردانو او محصلينو د درسي کتابونو د تاليف لپاره مبادرت او کوښښ وکړي. د خدای(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په ميرانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تاليف شول تر څو په وړيا ډول د شاګردانو او محصلينو په واک او اختيار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، ګرانو شاګردانو او د تخنيکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصينو او همدا شان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صميمانه هيله کيږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تاليف او تدوين شوي دي. د مسلکي، تخنيکي او علمي مطالبو او مفاهيمو د څرنګوالي په هکله خصوصاً د هغوی املايي او انشايي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې ګرانو شاګردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له ګرانو شاګردانو او محصلينو څخه هيله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هيواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونيسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زيار وباسي، ترڅو د ډېرو شاګردانو او محصلينو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنيکي زده کړو معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا رياست
د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مديريت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library